

Syndrom zavrženého rodiče

Ivana Zmrzliková

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana Zmrzliková**
Osobní číslo: **H12310**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Syndrom zavrženého rodiče**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociologie rodiny, sociální práce, sociální pedagogiky a psychologie ve vztahu k syndromu zavrženého rodiče.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou případových studií.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

GARDNER, Richard A. Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-365-3.

BAKALÁŘ, E. a kol. Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 8024610892.

NOVÁK, T. – PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada, 2005. ISBN 9788024714493.

NOVÁK, Tomáš. Vztah otce a syna: otec očima dítěte, muž jako otec, Oidipovský mýtus, syndrom zavrženého rodiče, vytvoření harmonického vztahu, důvody jednání. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2079-1.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálková, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Berou na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má ÚTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20. 2. 2015

.....

1) Zákon o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47a Zveřejňování vědeckých prací.

2) Právo školy nepříjemně zveřejňuje diplomová, diplomová, bakalářská a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně pozadí a oporou a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze Vědeckých prací, kterou spravuje Ústav pro studijní a výzkumné účely vysoké školy.

(2) Doktorát, diplomant, bakalářská a rigorózní práce odměněné ochranným šesti měsíčním úlevným příspěvkem při pracovním dluh před hodnocením obhajitely a uvolněním veškerých vnitřních učebních předmětů rovněž může nastat při ukončení v místě pracovního výkonu dluhy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požadovat na své volbu výpis, odtisk nebo reprodukci.

(3) Čluní, že odesláním, odtiskem nebo reprodukcí se souhlasí s tím, že práce patří do veřejného, šesti měsíčního úlevného období.

2) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právu souvisejícím s právem autorským a o ochraně náhových zájmů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 12 odst. 1

(3) Do práva autorského také nepatří právo šesti nebo šestišesti let od ukončení ochrany, výjimečně až do třiceti let od ukončení hospodářského nebo kulturního přepřání, kterým se do práva autorského dle výše uvedených článků nebo ustanovení do práva autorského nebo souvisejícího práva přemísťují práva šesti nebo šestišesti let od ukončení ochrany šesti let od ukončení ochrany.

3) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právu souvisejícím s právem autorským a o ochraně náhových zájmů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Šestišesti let.

(4) Šesti nebo šestišesti let od ukončení ochrany výjimečně v právu autorském na uveřejnění literárního, výtvarného nebo šestišesti let od ukončení ochrany.

(5) Odkupní právo autorského díla nastává v okamžiku ukončení ochrany, pokud se tato osoba, která má právo odkupit, neprojevila v této věci v době ukončení ochrany.

(6) Čluní, že právo šestišesti let, které podle šestišesti let od ukončení ochrany nastává, není v rozporu s ustanovením článku 121y šestišesti let od ukončení ochrany.

(7) Šestišesti let od ukončení ochrany jsou upraveny požadovat, aby jim autor šestišesti let a výjimečně šestišesti let od ukončení ochrany s náhovou díla či poskytnutím díla podle odstavce 2 přičtení příjmu na šestišesti let od ukončení ochrany, a to podle okolností až do jejich stanovení výše; náhovou je přičtení šestišesti let od ukončení ochrany nebo šestišesti let od ukončení ochrany a šestišesti let od ukončení ochrany.

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o příčinách vzniku, průběhu a důsledcích syndromu zavrženého rodiče. Teoretická část popisuje základní pojmy, způsob programování dítěte, motivy a vlastnosti programujícího rodiče. Vliv důsledků tohoto syndromu na dítě samotné, rodiče i příbuzné zavrženého rodiče. Cílem praktické části je zjistit, co je příčinou vzniku syndromu zavrženého rodiče a proč programující rodič tak jedná. V praktické části jsou použity metody případové studie. Výzkum je zaměřený na opatření k řešení problému.

Klíčová slova: syndrom zavrženého rodiče, programující rodič, zavržený rodič, odcizené dítě, rozvod, anamnéza

ABSTRACT

This bachelor thesis is about causes, course and consequences of the parental alienation syndrome. The theoretical part describes the basic concepts, method of programming a child, motives and characteristics of programming parent. The influence of the consequences of this syndrome on a child alone, parents and relatives of the alienated parent. The practical part is to find out what is the cause of parental alienation syndrome and why it is so programming parent. In the practical part there are case study methods. This research is focused on measures to tackle the problem.

Keywords: parental alienation syndrome, programming parent, alienated parent, alienated child, divorce, case history

Poděkování

Děkuji vedoucí PhDr. Heleně Skarupské, PhD. za odborné vedení mé bakalářské práce a podnětné připomínky.

Dále chci poděkovat za ochotu a spolupráci vedoucí sociálně právní ochrany dětí, se kterou jsem spolupracovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ZÁKLADNÍ POJMY TÝKAJÍCÍ SE SYNDROMU ZAVRŽENÉHO RODIČE	12
1.1 RODINY S JEDNÍM RODIČEM A JEJICH FUNKČNOST	13
1.2 TYPOLOGIE RODIN, KOMPETENCE RODIČE	16
1.2.1 Typologie rodin	16
1.2.2 Výchovné předpoklady rodičů	18
1.2.3 Rozvoj rodičovských kompetencí a rodičovské vzdělávání	18
1.3 ROZCHOD A ROZVOD RODIČŮ	19
2 SYNDROM ZAVRŽENÉHO RODIČE	23
2.1 PŘÍČINY VZNIKU SYNDROMU	23
2.2 MOTIVY A VLASTNOSTI PROGRAMUJÍCÍHO RODIČE	25
2.3 TECHNIKY PROGRAMOVÁNÍ DÍTĚTE	27
2.4 DIAGNOSTIKA SYNDROMU ZAVRŽENÍ RODIČE	28
3 DŮSLEDKY SYNDROMU ZAVRŽENÉHO RODIČE	31
3.1 DŮSLEDEK SYNDROMU PRO DÍTĚ	31
3.2 DŮSLEDEK SYNDROMU PRO ZAVRŽENÉHO RODIČE	31
3.3 DŮSLEDEK SYNDROMU NA PŘÍBUZNÉ A PŘÁTELE ZAVRHOVANÉHO RODIČE	33
4 TERAPIE A ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	37
5 PROJEKT VÝZKUMU	38
5.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	38
5.1.1 Klíčový koncept	38
5.2 DESIGN VÝZKUMU	38
5.2.2 Výzkumné otázky	39
5.2.3 Výzkumný soubor	39
5.2.4 Technika sběru dat	40
5.2.5 Metody analýzy dat	41
5.2.5.1 Analýza dat případové studie podle Hendla	41
6 ANALÝZA DAT, INTERPRETACE DAT A VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO PROJEKTU	42
6.1 PŘÍPADOVÁ STUDIE RODINY Č. 1	42
6.2 PŘÍPADOVÁ STUDIE RODINY Č. 2	47
6.3 PŘÍPADOVÁ STUDIE RODINY Č. 3	50
6.4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO PROJEKTU	55
7 NÁVRHY PRO PRAXI	58
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	63
SEZNAM TABULEK	64

SEZNAM PŘÍLOH.....	65
---------------------------	-----------

ÚVOD

Téma bakalářské práce je koncipováno na základě praktických zkušeností autorky. Nejen proto byl zvolen výběr tohoto tématu, ale v současnosti je velmi málo syndrom zavrženého rodiče znám. Sociální pracovníce mnohdy netuší, zda syndrom v rodině již je nebo zda to je jen názor dítěte. Je pak velice těžké přesvědčit soud a sociální pracovníky, že se jedná o syndrom zavrženého rodiče. Až je syndrom potvrzen a sociální pracovníce uvěří, pak už je hodně těžké vrátit stav dítěte zpět. Škody na dítěti jsou nenapravitelné a roky strádání, kdy není v kontaktu s druhým rodičem, jsou nenávratně pryč. Dochází k narušení psychiky u dítěte i zavrženého rodiče. Zavržený rodič nerozumí, jak se to mohlo stát a hlavně, kdy se to stalo. Klade si neustále otázky, jak a kdy situaci zavinil. Odpověď ovšem nenachází. A současná legislativa mu nepomůže, protože soudu dítě sdělí, že rodiče nechce vidět a soud rozhodnutí dítěte respektuje. Paradoxem zůstává, že zavržený rodič bývá mnohdy laskavější, upřímnější a dítě miluje bezmeznou láskou. Téma je úzce spojeno s prací sociálních pracovníků na oddělení sociálně právní ochrany dětí, s prací psychologů i právníků.

V teoretické části se zabýváme obecným vymezením pojmů syndromu zavrženého rodiče, na to navazuje specifikace prostředí, ve kterém k syndromu dochází. Jeho vznik, vývoj, metody programujícího rodiče, reakce dítěte a důsledky syndromu na celou rodinu.

V praktické části budeme realizovat kvalitativní výzkum formou případových studií podle Hendla.

Problematikou výzkumu syndromu zavrženého rodiče se jako první zabýval americký profesor dětské psychiatrie na Columbijské univerzitě Richard A. Gardner, který definoval tento syndrom a uvedl terapeutické intervence u dětí s tímto syndromem.

Cílem bakalářské práce je poukázat na syndrom zavrženého rodiče v současnosti, zda je diagnostika úspěšná a zda byly úspěšné terapeutické intervence. Zda je posun v řešení tohoto tzv. domácího problému, který je veřejnosti skryt.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY TÝKAJÍCÍ SE SYNDROMU ZAVRŽENÉHO RODIČE

Syndrom zavrženého rodiče (dále jen SZR) – termín R. A. Gardnera, který jím označuje výsledek kampaně, během níž někdo vštěpoval dítěti neoprávněnou kritiku nebo odpor k jeho rodiči. Obvykle se vyskytuje jako následek rozvodu, po němž se jeden z partnerů (tzv. programující rodič) snaží se svým traumatem – totiž s pocitem, že byl sám zavržen – vyrovnat projekcí veškeré viny na druhého partnera. Dítě při tom programující rodič angažuje jako svého spojence a indoktrinuje ho natolik, že si dítě samo začne konstruovat události dokládající zavrženíhodnost druhého rodiče. Programujícím rodičem jsou nejčastěji matky, které si rozvod nepřály a mají dítě ve své péči (Matoušek, 2003, s. 234).

Odcizení – do filozofie byl tento pojem zaveden G. W. F. Hegelem, později se rozšířil v pojetí jeho následovníka K. Marxe. Ten poukazoval na odcizenost dělníka od produktu jeho práce. Ve 20. století užil tentýž výraz americký sociolog R. K. Merton pro popis situace mladých lidí, kteří v moderní společnosti nenacházejí jinou možnost uplatnění než vandalismus a kriminalitu. V západní sociální práci je nyní výraz odcizení používán pro situaci jednotlivců nebo skupin, kteří jsou odděleni od ostatní společnosti (Matoušek, 2003, s. 133).

Sociálně právní ochrana dětí – termín má původ v zákonech přijatých v ČR před rokem 1989. Podle nyní platné legislativy v ČR je to ochrana práva dítěte na zdravý vývoj, řádnou výchovu a ochrana oprávněných zájmů dítěte včetně zájmů majetkových a zájmu na funkční rodině. Sociálně – právní ochrana dětí se zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče či vychovatelé nemohou či nechtějí plnit výchovné povinnosti, a na děti, které utíkají z domova, vedou „nemravný nebo zahálčivý život“ nebo na kterých byl spáchán trestný čin. Ochrana se poskytuje dítěti, které má v ČR trvalý pobyt nebo podalo návrh na zahájení řízení o udělení azylu. I u ostatních dětí pobývajících na území ČR, které se zde ocitly bez jakékoli péče, má obecní úřad povinnost učinit nezbytná opatření, jimiž jsou: podání návrhu na předběžné opatření, podání návrhu na ustanovení poručníka nebo opatrovníka, podání návrhu na ústavní výchovu nebo zprostředkování umístění dítěte v azylovém zařízení.

Na rozdíl od západoevropských zemí trvá u nás právní a faktický stav stavící stát do role úředního dozorce toho, jak rodiče vykonávají rodičovskou odpovědnost, aniž by to bylo vyvažováno snahou maximálně podporovat kompetence rodičů. Snahy právníků, pedagogů, psychologů a sociálních pracovníků ovlivnit v tomto smyslu novely občanského zákoníku zatím neuspěly. Nutnou změnou je nové vedení hranice mezi oblastí veřejného a soukromého práva a posílení role rodiny i nestátních institucí. Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou v ČR nyní obecní úřady obcí s rozšířenou působností (ty zřizují povinně komise pro sociálně právní ochranu dětí), obce v samostatné působnosti, krajské úřady, kraje v samostatné působnosti. Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, MPSV ČR a další právnické a fyzické osoby, které jsou výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny krajským úřadem, případně komisí pro sociálně-právní ochranu dětí příslušného obecního úřadu (Matoušek, 2003, s. 206).

Anamnéza – shromažďování, třídění a zpracovávání údajů o klientovi, které objasňují jeho vývoj a současný stav. Kategorie těchto údajů mohou být následující: současný hlavní problém klienta, délka trvání tohoto problému a předchozí vývoj, související jiné problémy, údaje o původní rodině, vzdělání a pracovní dráha, partnerské a manželské vztahy, vztahy k rodičům a dalším významným příbuzným, děti, bydlení, ekonomická situace klienta a jeho rodiny, zdravotní stav klienta a nejbližších lidí, volný čas a zájmy, přátelé (Matoušek, 2003, s. 27).

Rozvod – právní úkon, kterým je ukončeno manželství. Zanikají práva a povinnosti, které manželé měli k sobě navzájem. Nezanikají však povinnosti, které mají vůči svým dětem. Soud má při svém rozhodování především respektovat zájmy nezletilých dětí (Matoušek, 2003, s. 192).

1.1 Rodiny s jedním rodičem a jejich funkčnost

Rodiny s jedním rodičem

Rodiny s jedním rodičem představují stále častější rodinný typ. Jedná se o rodiny vzniklé rozvodem, rozchodem, ovdověním, adopcí dítěte osamělou ženou nebo porodem dítěte

mimo manželství. Převážná většina rodin s jedním rodičem jsou osamělé matky. Můžeme je charakterizovat rozdělením do tří skupin podle Sobotkové (2007, s. 128):

1. Osamělé matky, kterým manžel zemřel, tedy vdovy s dětmi.
2. Osamělé matky, které mají děti z rozpadlého vztahu.
3. Osamělé matky, které záměrně chtějí být svobodné a dítě mají s mužem, s nímž nikdy nepočítaly pro trvalý vztah.

Soustředme se na častý typ rodin s osamělým rodičem, na rodinu s dětmi vzniklou rozvodem či rozchodem. Postoje vůči této skupině jsou ambivalentní. Na jedné straně jsou slyšet názory obviňující a moralizující, že ženy neudržely manželství, byť neuspokojivé, tzv. kvůli dětem. Na druhé straně se tvrdí, že ve prospěch dětí je lépe konfliktní a neuspokojivý vztah ukončit a žít s dětmi sice v neúplné rodině, leč v relativním klidu. Výsledkem prolínání těchto a dalších názorů je obecný názor, že takové rodičovství sice není optimální, ale v dnešní společnosti mnohdy nevyhnutelné.

Na rozdíl od tradičních, veřejností zastávaných názorů, ukazují nejnovější studie, že i rodiny s jedním rodičem mohou dosáhnout kvalitního přizpůsobení a životní spokojenosti. Sobotková (2007, s. 128) uvádí tři dimenze podle Goldenbergových, podle kterých ovlivňují úspěšnou adaptaci na situaci neúplné rodiny s jedním rodičem (myšleno po rozvodu):

1. Vnitřní zdroje rodiny: zahrnují schopnost reorganizovat se a udržet si vnitřní integritu i přes velké změny, které se dějí ve struktuře a fungování rodiny. Osamělá matka si udržuje pocit kontroly a zvládnutí, hranice v rodině zůstávají zřetelné - nedochází např. k symbiotickým koalicím, komunikace v rodině zůstává funkční.
2. Environmentální stres: záleží také na tom, jak rodina vnímá stres přicházející z jejího vnějšího prostředí a jak efektivní mechanismy zvládnutí používá.
3. Zdroje v širší sociální síti: jaká je míra a kvalita vnějších zdrojů podpory (přátelé, příbuzní), které je rodina schopná aktivovat.

I v situaci, kdy jeden partner odešel z rodiny, může být snaha osamělého rodiče udržet rodinnou identitu a pomoci dětem vyrovnat se se situací úspěšná. Nově vytvořená rodina může rozvinout a udržet si pocit rodinné kompetence, integrity a stability za předpokladu, že má dostatečnou vnější podporu.

Matky, které zůstávají samy s dětmi, se mohou setkávat s řadou problémů. První oblastí, z níž pramení zvýšený stres, jsou praktické otázky – finance, zaměstnání, vedení domácnosti. Druhou oblastí jsou osobní problémy – emoční distres, změny v sebepojetí a ohrože-

ní osobní identity. Třetím možným zdrojem stresu jsou vztahy – problémová interakce s dětmi, stále konfliktní vztah s bývalým manželem, nejistota v případném rýsujícím se dalším vztahu. Je vysoce pravděpodobné, že ženy v takové zátěžové situaci pocítí ztrátu energie, pocity beznaděje a deprese. To, co bylo dříve záležitostí obou rodičů, je pouze na nich. Mohou být přetížené a podrážděné, což se odráží na zhoršeném vztahu s dětmi. To zpětně vede k výčitkám a pocitům viny, pochybnostem o sobě. Rizika se zvyšují tehdy, když žena ztrácí své známé prostředí a dosavadní podpůrné sítě (přestěhuje se). Proto je velmi aktuální poskytnout podporu a odbornou pomoc osamělým matkám bezprostředně po rozvodu, aby se pocit bezmoci a beznaděje nerozvinul a nefixoval (Sobotková, 2007, s. 128-129).

Pokud se týká dětí, je dnes již známo, že i přes počáteční distres se většina dětí adaptuje na přítomnost pouze jednoho rodiče během dvou až tří let, pokud nepřetrvávají nějaké nepříznivé okolnosti (dohadování bývalých manželů po rozvodu, sabotování kontaktu dítěte s druhým rodičem) (Sobotková, 2007, s. 129).

Rodinný poradce by měl vědět, že rodiny vedené osamělým otcem řeší poněkud jiné problémy než rodiny vedené osamělou matkou. Po stránce finanční na tom otcové bývají o něco lépe, častěji však využívají placených služeb pro domácnost či k dětem, protože se na vše někdy necítí dostatečně kompetentní. Osamělí otcové se také poměrně často stávají závislími na svých rodičích, kteří jim s péčí o děti pomáhají. To jim sice usnadňuje život, ale závislost jim vadí a zahanbuje je.

Pokud pracujeme s rodinou osamělého rodiče terapeuticky, je třeba mít stále na mysli psychologickou přítomnost druhého, byť fyzicky nepřítomného rodiče. Není vhodné ignorovat přesahy dřívějšího manželství a soustředit se jen na dyádu rodič - dítě. V myšlenkách, ve vzpomínkách i jednání osamělého rodiče může ten absentující dlouho hrát vlivnou roli.

U osamělých matek je pravděpodobné, že vyhledají poradce až poté, co se u jejich dítěte rozvinou vážnější problémy nebo až se konfliktní vztah mezi matkou a dítětem zdá neúnosný. Matky bývají natolik zahlcené prací a všemi povinnostmi doma a v práci, že si nedovolí „luxus poradenství“. Čím časnější poradenská intervence, tím lepší jsou ovšem vyhlídky na nápravu. Mnoho autorů se shoduje na tom, že primárním úkolem v rámci odborné pomoci je podpora osamělé matky (potažmo i otce) v roli hlavy rodiny a podpora sebevědomí. Následuje pomoc v rozvinutí sociálního podpůrného systému. Dá se využít růz-

ných terapeutických přístupů, většinou krátkodobých, i když zřejmě převažují konzultace poradenské, učení se efektivnímu řešení problémů (Sobotková, 2007, s. 130-136).

V současnosti má rodina podle Matouška a Pazlerové (2010, s. 14) zejména tyto funkce:

- Podporování socializace – vychovávání dětí,
- Vztahovou podporu dospělých lidí,
- Ekonomickou podporu všech členů.

Střídavá výchova – péče o dítě po rozvodu, při níž se rodiče střídají, obvykle v intervalu 2 – 4 týdnů. Délku intervalu střídání si rodiče dohodnou sami nebo je určena soudem. Podle poslední novely zákona o rodině je střídavá výchova možná i u nás, zatím se však tento institut v soudním rozhodování využívá minimálně. Střídavá péče je prevencí odcizení mezi rodičem a dítětem (obvykle otcem, s nímž matka po rozvodu nežije ve společné domácnosti), klade však velmi vysoké nároky na schopnost rodičů po rozvodu kooperovat. Rozhodnutí o střídavé výchově by mělo být podmíněno dohodou rodičů, a to nejen o pobytu dítěte, ale i o výživném. Nevýhodou střídavé péče může být, že dítě přijde o stálý domov. Pokud by střídavá péče měla vést k tomu, že dítě nemůže navštěvovat stále stejnou školu, věnovat se stejným mimoškolním aktivitám a stýkat se se stejnými vrstevníky, byla by pro dítě opatřením stresujícím. Proto je střídavá výchova – podobně jako společná výchova – vhodnou formou uspořádání porozvodových vztahů v případě, že dobře spolupracující rodiče dítěte žijí po rozvodu dále ve stejném bytě/domě nebo v bytech/domech nepřilíh vzdálených (Matoušek, 2003, s. 229).

1.2 Typologie rodin, kompetence rodiče

1.2.1 Typologie rodin

Podle Matouška a Pazlarové (2010, s. 41-43) končí pokusy o „diagnózu rodiny“ ve světové odborné literatuře v osmdesátých letech 20. století. Například Beavers ještě kategorizoval rodiny na optimální, adekvátní, průměrné a dysfunkční. Podobnou „diagnózou rodiny“ je také Dunovského typologie dělící rodiny na afunkční, dysfunkční, problémové a normální. Diagnostikování je opouštěno, protože může vyústit v soudové označení rodiny, které pro

ni a zejména pro děti může mít dlouhodobé nepříznivé následky. Proto začalo být na konci osmdesátých let 20. století nahrazováno vícedimenzionálními modely:

- Cirkumplexní model fungování rodiny založený na dvou nezávislých dimenzích: první je nazvána koheze, druhá je označena jako adaptabilita a flexibilita, později se připojil styl komunikace. Pro měření se užívají nástroje, např. Dotazník komunikace mezi rodičem a dospívajícím.
- Moss a kol. používají k hodnocení rodiny dotazníkovou metodu Moosových škál rodinného prostředí, která je inspirována sociálněekologickým přístupem. Dotazník R zjišťuje, jak respondent vnímá reálné vztahy v rodině, dotazník E zjišťuje očekávané vztahy respondenta a dotazník I popisuje ideální vztahy podle představy respondenta.
- Metodu Moosových na Slovensku upravili Hargašová a Kolárik, jejich verze má název Škála rodinného prostředí.
- McMasterský model rodiny, ten hodnotí rodiny v následujících dimenzích: řešení problémů, komunikace, role, emocionální reakci, emoční angažovanost, řízení chování.
- Skinner a jeho kolegové používají sebesposuzovacího nástroje nazvaného Měřítko pro hodnocení rodiny, tento nástroj hodnotí rodinu v sedmi dimenzích: emoční angažovanost, kontrola, dokončování úkolů, výkon rolí, komunikace, vyjadřování emocí, hodnoty a normy. Rodina je posuzována na třech úrovních: jako celek, ve vybraných dvojicích a s ohledem na vybrané jednotlivce.
- Nástroj pro hodnocení rodiny vyvinutý na Univerzitě v Lincolnu, v Nebrasce a Severokarolínská hodnotící škála pro znovusjednocení jsou nástroje využívající většího souboru škál, podle nichž je rodina v daném znaku hodnocena na kontinuu od krize po rozkvět u prvního z nich, resp. Od vážného problému po velkou přednost u druhého z nich.
- Index odolnosti rodiny manželů McCubbinových použila u nás Sobotková na souboru pěstounských rodin. Jde o jednoduchý dvacetipoložkový dotazník měřící nezdolnost rodiny v dimenzi spolupráce, aktivního přijímání výzev a pocitu kontroly nad situací.

Přežívá koncept klinické rodiny, což je rodina definovaná tím, že se jejím fungováním z nějakého důvodu zabývají profesionálové (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 41-43).

1.2.2 Výchovné předpoklady rodičů

Výchovné předpoklady rodičů zformulovala skupina expertů při českém ministerstvu práce a sociálních věcí. Soubor těchto kritérií má sloužit při posuzování toho, komu z rodičů má být svěřeno dítě do péče po rozvodu apod.

Podle Matouška a Pazlerové (2010, s. 47) jsou kritéria následující:

- Osobnost rodiče – jeho zralost, stabilita, odolnost proti stresu.
- Vztah rodiče k dítěti – síla vazby, citlivost na potřeby dítěte, znalost dítěte, účast na péči o dítě.
- Mravní úroveň rodiče – chování během rozvodu, způsob řešení konfliktů s druhým rodičem, způsob kontaktů s druhým rodičem, respekt k právům druhých, příp. kriminalita.
- Ohled na právo dítěte stýkat se s druhým rodičem.
- Vztah dítěte k rodiči – kvalita a intenzita vazby na rodiče.
- Způsobitelnost rodiče sloužit jako vzor pro vytvoření role dospělého muže, resp. ženy.
- Úroveň vzdělání a inteligence rodiče.
- Šíře a dostupnost rodinného zázemí rodiče.
- Možnost rodiče zachovat dítěti stálé prostředí.
- Ekonomická situace rodiče.

Matoušek a Pazlerová (2010, s. 48) vycházejí při rozlišení aspektů rodičovství z Schofieldové a Beekové a takto je uvádějí:

- Dosažitelnost rodiče – podporuje základní důvěru dítěte.
- Citlivé reakce rodiče – podporují schopnost dítěte zpracovávat emoce a regulovat chování.
- Přijímání dítěte ze strany rodiče – podporuje sebedůvěru dítěte.
- Kooperativní pečování rodiče – podporuje pocit kompetence u dítěte.
- Začleňování dítěte do rodiny – podporuje u dítěte pocit, že k někomu patří.

1.2.3 Rozvoj rodičovských kompetencí a rodičovské vzdělávání

K rozvoji rodičovských kompetencí slouží rodičovské vzdělávání. Jsou to vzdělávací a tréninkové programy posilující dovednosti rodičů vychovávat děti. Mohou se provádět

s jednotlivými rodiči nebo se skupinami rodičů. Rodičovské vzdělávání si klade za cíl posílit pozitivní typy interakce mezi rodiči a dítětem, zvýšit vědomí rodičů o tom, které činnosti mohou být pro děti rizikové, posílit uplatňování disciplíny vůči dítěti v situacích, v nichž dítě ohrožuje sebe nebo jiné, a v neposlední řadě zlepšit přehled rodičů o tom, čím se dítě zabývá, když není s rodiči. Programy se v současnosti považují za jednu z účinných metod prevence kriminality dětí a mládeže. Výzkum se v tomto ohledu ukázal jako efektivnější než svépomocné rodičovské skupiny nebo terapeutické skupiny zaměřené na řešení intrapsychických problémů rodičů (Matoušek, 2003, s. 186-187).

1.3 Rozchod a rozvod rodičů

Separace rodičů je jednou z nejběžnějších traumatizujících událostí, s níž se dítě může setkat. U dětí, které prožily rozchod či rozvod rodičů, je až třikrát větší pravděpodobnost výskytu emočních potíží a problémů s chováním než u běžné populace. V naprosté většině případů je však velmi vzácné, že by došlo pouze k ojedinělé události (konfliktu) mezi rodiči před jejich vlastní rozlukou či rozvodem. Většinou jde o déletrvající potíže v jejich vztahu.

Elliot a Place (2002, s. 101) popisuje tři fáze separace podle Wellersteina a Blakesleea:

1. Akutní – emočně nabitá fáze s napjatým konfliktem mezi rodiči, u jednoho (či dokonce u obou) se může vyvinout deprese nebo až sebevražedné úmysly. Tato fáze je obvykle relativně krátká, ale může také trvat několik let, pokud pár uvízne v řetězci právních sporů, vzájemného obviňování či v zoufalých snahách dát vztah opět dohromady.
2. Přechodná – rodiče se od sebe začínají oddělovat a vytvářet nové vztahy. Toto je období plné rozrušení a také nejistoty.
3. Urovnání – vytvoří se nový způsob života, zanikne přímá emoční vazba na původního partnera.

Se separací rodičů nastupují změny ve finanční situaci rodiny a nezdědka i změna domova a školy. Uvedené změny a vypjaté emoce mohou vést ke vzniku psychického onemocnění.

Častým a smutným důsledkem rozchodu rodičů jsou pokračující neshody mezi nimi, které se oficiálně týkají dohody o kontaktu s dětmi a finančních záležitostech, ale ve skutečnosti se

jedná o pokračování jejich konfliktu. V rámci tohoto konfliktu mohou mnoha způsoby bojovat o náklonnost a loajalitu dítěte (Elliott, Place, 2002, s. 101).

Takové situace jsou pro dítě značně stresující. Nejenže nesmí rozčítit rodiče, který se o dítě stará, ale jakýkoli náznak náklonnosti k druhému rodiči je chápán jako neloajálnost. Stejně tak se dítě nemůže bezstarostně radovat ze schůzek s druhým rodičem, protože hrozí, že může nějakou bezděčnou poznámkou „přilít oleje do ohně“.

Když děti čelí bolesti z rozchodu rodičů, reagují stejně jako na kteroukoli jinou bolestnou událost. Na počátku převládá pocit, že jejich svět se hroutí, zažívají úzkost, strach z budoucnosti. Jejich zármutek nad ztrátou rodiny je obvykle doprovázen strachem o rodiče, kteří jsou v tíživé situaci, a zmatkem z toho, že jejich loajalita k oběma rodičům vyvolává problémy (Elliott, Place, 2002, s. 101, 102).

Když k rozchodu dojde těsně před pubertou, je schopnost dítěte pochopit problémy již větší a vlastní reakce dítěte složitější. Obecně však situaci vnímá spíše „černo-bíle“ – často se zlobí na „špatného“ rodiče, který rozchod způsobil, a projevuje oddanost a péči „raněnému“ rodiči. To může negativně ovlivnit vztahy s vrstevníky a výkony ve škole, protože tyto záležitosti jsou odsouvány až na druhé místo za péči o rodiče, který dítě „potřebuje“ (Elliott, Place, 2002, s. 101, 102).

Separace rodičů během dospívání dítěte komplikuje období, kdy se dítě samo snaží vyrovnat se s emočními bouřkami, které s sebou toto vývojové období přináší (Elliott, Place, 2002, str. 101, 102).

Podle Elliotta a Place (2002, s. 102) se může zdát, že chlapci se s následky rozchodu rodičů vyrovnávají hůře než dívky, dívky ve věku dospívání prožívají v průměru hůře a obtížněji, když jsou oddělené od matky. Dobrý vztah s jedním či oběma rodiči může u dítěte zmírnit následky separace rodičů. Také vstřícný dospělý mimo rodinu může dítěti pomoci zvládnout stresy spojené s touto obtížnou situací. Ovšem způsob, jakým se s rozchodem vyrovnávají rodiče, je hlavním faktorem, který ovlivňuje způsob, jak se s rozchodem vyrovná dítě a do jaké míry si ponese strach ze selhání vztahu i do své dospělosti.

Popouzení dítěte je projevem pokračujícího nepřátelství. Jsme-li si vědomi toho, že i po rozvodu pokračuje naše odpovědnost za zdravý vývoj dítěte, a budeme-li uvědoměle pra-

covat na odstranění nepřátelství, podaří se nám pravděpodobně zachovat se dobře i v tomto bodě (Matějček, Dytrych, 1994, s. 145).

Situace po rozvodu ovšem k popouzení dítěte svádí, a to zvláště toho, kdo má dítě soudem svěřeno do výchovné péče. Ten si totiž snadno vytvoří představu, že má vlastně veškerou výchovnou moc ve svých rukou a že toho druhého může ze života dítěte prostě vymazat. Dítě se mu pak stává nástrojem pomsty. Ví, že druhého partnera nejvíce raní, když dítě proti němu popudí. Při velké dětské sugestibilitě, která trvá až do prvních školních let, je možné dítěti napovídat nepravdy nebo jen částečné pravdy, a to v takových situacích a s takovým citovým přízvukem, že to v dítěti vzbudí strach z toho druhého nebo odpor k němu (Matějček, Dytrych, 1994, s. 145).

Ovšem vítězství, kterého jedna strana zdánlivě dosáhne popouzením dítěte proti straně druhé, je velice vratké a problematické. Dítě, které je takto zahrnováno, ať už nehoráznými nepravdami nebo rafinovaně stylizovanými polopravdami. Je totiž uváděno do role, která dětskému věku vůbec nepřísluší. Má být soudcem jednoho ze svých rodičů! A to přirozeně není dobrý základ pro utváření jeho mravních zásad. Za druhé, nově a uměle navozovaný negativní postoj k otci nebo k matce nebo k oběma nutně nasedá na postoje už dříve a hlouběji založené, dokud rodina žila ještě pohromadě. Tím se v dítěti opět vzbuzuje zcela nepřiměřené napětí, které si bude hledat nějaké vnější vyjádření a které může nepříznivě ovlivňovat jeho další povahový vývoj. A konečně zatřetí, vstoupí-li do výchovy jednou lži a polopravdy s takovou intenzitou, mají tendenci v ní setrvat a jen dále se množit. Jaká je to pak základna pro vytváření charakteru dítěte (Matějček, Dytrych, 1994, s. 145)!

Ovoce své práce v charakteru dítěte bude ovšem sklízet především ten, kdo se nyní domnívá, že slavně zvítězil, když dítě svému bývalému manželovi odcizil. Navíc je však pravděpodobné – a zkušenost to vždy znovu potvrzuje, že když dítě doroste do věku zvýšené kritičnosti a začne se srovnávat slova a činy i svých nejbližších (což je obvyklé už po jedenáctém roce věku), že objeví, co bylo v jednání jeho vychovatelů pravého a co falešného. A popouzení se obrací proti tomu, kdo se ho dopouštěl (Matějček, Dytrych, 1994, s. 145).

Týká se to většinou matek, neboť ony mají ve více než devadesáti procentech dítě ve své péči. Ale popouzet může i otec proti matce při návštěvách, popouzet může nerozumná babička či kdokoliv jiný. Je to jedna ze zhoubných porozvodových praktik, která se, bohužel, tvrdošíjně udržuje. Tím více je třeba proti ní bojovat – samozřejmě především u sebe (Matějček, Dytrych, 1994, s. 145)!

Podle Kratochvíla (2009, s. 225) se v poslední době se rozvinula diskuse o tzv. syndromu zavrženého rodiče, kterou uvádí Gardner (parent alienation syndrome), nověji formulovaném také jako syndrom zavržení rodiče, kterou uvádí Bakalář. Rodič, se kterým dítě žije, „programuje“ dítě proti druhému rodiči tak, aby jej vnímalo v co nejhorším světle a začalo odmítat styk s ním. Druhý rodič tak ztrácí možnost kontaktu s dítětem a dítě se mu v průběhu času stále více odcizuje. Nevynutitelnost soudních rozsudků o úpravě styku s dítětem stav upevňuje. Pokusem o nápravu by mohlo být dočasné umístění dítěte do neutrálního léčebného zařízení, v němž by mohl s dítětem za podpory personálu „zavržený rodič“ znovu navázat kontakt. Významnou roli v takových případech, kdy se rodiče nedokážou dohodnout a jeden neoprávněně brání druhému v kontaktu s dítětem, by mohl sehrát mediátor.

2 SYNDROM ZAVRŽENÉHO RODIČE

V této kapitole se budeme věnovat vysvětlení příčin vzniku syndromu zavrženého rodiče, jak probíhá řešení problému přes dítě, co vede programujícího rodiče k manipulaci dítě, jaké jsou vlastnosti a motivy programujícího rodiče, jaké techniky jsou použity na programování dítěte a diagnostika syndromu.

2.1 Příčiny vzniku syndromu

Koalice dítěte s rodičem proti druhému rodiči

V některých situacích se stává, že si rodič dělá nárok na dítě. Svěřuje mu všechno, radí se s ním o všem, dělá z něj jakéhosi spojence proti druhému rodiči. Dítě se tak stává společníkem, spojku rodiče, stává se jeho „partnerem“. Dostává se do role, kdy cítí, že má rodiče více chlácholit, utěšovat, má ho vyslechnout, má mu být oporou a podporou. Může vnímat také určitou rozpolcenost, v některých chvílích nesouhlas s celou situací, neví si s ní rady. Jednoho rodiče nechce zranit, ztratit, v mnoha případech má však rádo i toho druhého. Je tedy tato koalice dobrá, vhodná? Mám názor, že není. Rodič zatěžuje dítě tím, na co ještě není zralé. Přisuzuje mu roli (často obhájce a soudce jednoho a druhého rodiče), která není jeho rolí. Není to tedy z jeho strany rozumné a správné, aby to takto dělal. S dítětem se pak může stát, že ztratí kus dětství nepřiměřenou cestou – nepřiměřenými požadavky na něho samotného. Tyto požadavky si může na sebe klást i samo dítě (Špaňhelová, 2010, s. 66).

Řešení problémů přes dítě

V některých rodinách se stává i to, že rodiče stále žijí spolu v jedné domácnosti. Jejich vzájemná komunikace je však nulová. Vše řeší přes dítě. Jeho posílají se vzkazem za druhým rodičem. Mají oddělené pokoje, zamčené, a pokud je něco potřeba, prostředníkem je dítě. Děje se to i v takových případech, kdy rodič chce něco opravit nebo se chce na něco zeptat atd. Může se to dít i v náročnějších chvílích, kdy rodič přes dítě vzkazuje druhému, že na dovolenou pojede takto a dítě si bere s sebou. Komunikace tedy mezi rodiči neexistuje. Dítě je opět prostředník (Špaňhelová, 2010, s. 69).

Je pravděpodobné, že v době rozvodového boje nebo jako dozvuk onoho boje dojde k tzv. popouzení dítěte. Jde o přímé nebo nepřímé, vědomé nebo nevědomé ovlivňování dítěte

proti tomu z rodičů, v jehož péči trvale nebo alespoň bezprostředně není. Intenzita těchto aktivit je různá od povzdechu, gesta až po vyprávění smyšlených příběhů a předkládání rádooby dokladů o tom, jak druhý z rodičů rodině, některým jejích členům a zejména dítěti uškodil. Je si třeba uvědomit, že dítě je značně sugestibilní, a to zejména ve vztahu k osobám, jimž věří, a jejichž autoritu přijímá. To, co je mu řečeno, vnímá, aniž by vše podrobilo kritickému zvážení. Ostatně na takové zvážení nemá ani síly či prostředky. Popouzející rodič zde manipuluje se sebevědomím dítěte, hraje na strunu jeho údajné dospělosti, zralosti – „rozhodni se sám“. Možnosti obrany proti takovému působení jsou minimální. Dítě je totiž přesvědčeno, že není ovlivňováno, ale pouze informováno. Tendence v předávaných informacích neodhalí. Vše je tak připravené k logicky následujícímu kroku - **zabránění ve styku**. Jde o snahu jednoho z rodičů kontakt s rodičem druhým výrazně omezit nebo znemožnit. Důvodem bývá rozvodový boj. Přijmeme-li koncept bitvy, pak ztratit dítě je konečně opravdovým a nenahraditelným stvrzením prohry. Jen zřídka se lze setkat se zcela otevřeným bráněním ve styku (stavem, kdy dítě i jeden rodič dávají jasně najevo snahu po setkání a druhý rodič toto setkání zakazuje). Jsou ovšem výjimky a lze se setkat i s tragickými scénami, kdy za zamčenými dveřmi bytu pláče dítě, přede dveřmi (pláče nebo zuří) jeden z rodičů, nezřídka vše za asistence sociální pracovnice, jejíž možnosti, jak situaci v daném okamžiku řešit, jsou mizivé (Novák, Průchová, 2005, s. 71-72).

Typické bránění ve styku je ovšem jiné a probíhá více v rukavičkách. Stačí k němu odkaz na zdravotní potíže dítěte. Jsou období, kdy po dlouhé týdny, a spíše měsíce, má dítě „zarudlo v krku“. Stres, který v souvislosti s pokusy o návštěvu druhého z rodičů nutně dítě prožívá, je navíc tak masivní, že sám o sobě může zvýšit teplotu či snížit imunitu natolik, že kýženou nemoc lze prokázat. Popsaný postup je skutečně úspěšný v okamžiku, kdy je dítě přijme za své a samo aktivně začne kontakt s matkou/otcem odmítat. Na počátku bývá toto odmítání ještě nepřítis jasně. Trauma vytvořené rodiči vzniká teprve po systematickém působení rodiče, spíše vlastního dítě než optimálně o ně pečujícího (Novák, Průchová, 2005, s. 73).

Zavrhnout lze jak otce, tak i matku. Mechanismus vzniku syndromu je stejný. Dítě se v zátěžové, rozvodové či z hlediska rodičů „rozchodové“ situace identifikuje s jedním z rodičů. Vcítí se do jeho postojů vůči druhému rodiči. „Přijímaný“ rodič buď stav podpo-

ruje podáváním různých nových a nových informací a nebo jen afektivně zkreslené a upravené, aby druhého z rodičů ukazovaly v tom nejhorším světle. Dítě vázané na takto programujícího rodiče je citlivé a učenlivé. Chce získat „pozitivní posílení“ a vycítí, jak na to. Začne tedy druhého z rodičů odmítat. Pak již obvykle stačí mimoslovně dávat najevo sympatie podporujícímu dítěti (Novák, Průchová, 2005, s. 74).

2.2 Motivy a vlastnosti programujícího rodiče

Podle Nováka a Průchové (2005, s. 74) patří mezi typické triky odmítnutí programujícího rodiče patří „jakoby demokracie“ a „příkaz“.

V prvním případě se programující rodič odvolává na to, že kontakt s druhým rodičem bude v rozsahu, o jaký má samo dítě zájem. Zdůrazňuje, že je již velké, „má svůj rozum“ a dokáže se rozhodnout samo. Programující rodič samozřejmě ví, jak rozhodnutí dítěte dopadne. Navíc výše zmíněnými frázemi u dítěte podporuje představu samostatnosti a zralosti. „Příkaz“ je psychologicky vzato typickým obrazem tzv. dvojné vazby, tj. stavu, kdy jsou sdělení vysílaná v rozporu. Programující rodič sice slovně přikazuje, ale mimoslovně je dítěti (často dávno předtím) jasně sděleno, co si doopravdy přeje (Novák, Průchová, 2005, s. 74).

Celek je možno dotvořit odvoláním se například na Úmluvu o právech dítěte schválenou OSN, kterou je vázána i Česká republika. Ta zcela správně zaručuje dítěti právo na to, aby bylo ve věcech, jež se ho týkají, tázáno a jeho názor byl brán vážně.

Typickou osobnostní dispozicí programujícího rodiče jsou disharmonické rysy osobnosti – schizoidní, vztahovačné, histriónské, narcistické, závislé. Ne vždy však jde o vyhraněné případy související s tím, co bývalo dříve nazýváno psychopatie. Leckdy jde o subjektivní snahu dítě chránit, vyplývající z přesvědčení, že „co je zlé pro mne, musí být hrozné i pro něho“. Je-li rozvodová pře vnímána jako boj – a to skutečně často je – pak opravdovým vítězstvím, a zároveň potupou poraženého, je získání dětí do té míry, že odmítnou matku/otce. S tím úzce souvisí potvrzení vlastní ceny – „jinak by mi děti nebyly svěřeny a tam tu/toho by neodmítaly“. Opomenout nelze ani motiv vyrovnávání účtů, msty. „Za to, cos mi udělal/a, za to, co musím oželeť, za ztracené roky i finanční ztráty...“ (Novák, Průchová, 2005, s. 74).

Hysteričtí jedinci se v souladu se svou tendencí reagovat nepřiměřeně nezářídka ocitají na pomyslném divadelním jevišti a jejich výkon si mnohdy nezářádá s profesionálním hercem. Jsou-li v dosahu média, diváci, bývá představení ještě přesvědčivější. Podobné velkolepé výkony se podávají před soudem, v kanceláři OSPODU, na policii, především při výslechu nebo pro účely zápisu. Tento rys hysterie označuje jako histriónský a je uváděn u diagnózy histriónská porucha osobnosti. Právě tento rys hysterie umožňuje programujícím rodičům podávat před soudem, na policii, v kanceláři OSPODU, neuvěřitelně přesvědčivé výkony. Dramaticky popisují nedůstojné zacházení, jemuž byly jejich děti vystavovány ze strany zavrhaného rodiče. Jakmile však dramaturgizující rodič opustí soudní síň, OSPOD, policii, je schopen pyšnit se svému důvěrníkovi, jak „skvělý herecký výkon“ podal (Gardner, 2010, s. 287).

Novák a Průchová (2005, s. 78-79) uvádí rozvodové spory mužů násilníků podle psychiatra a psychoanalyticky orientovaného psychoterapeuta Petra Potheho, který tyto spory kazuisticky rozebírá. Dochází k závěru, že jejich cílem je ublížit bývalé partnerce, spor o dítě se stává nástrojem jejich hry, byť samozřejmě právě ono tímto sporem nejvíce trpí. Pro soudně znaleckou praxi je podstatný popsán **Syndrom zavrženého partnera**. Na základě klinického pozorování můžeme do syndromu zavrženého partnera zařadit jedince mužského pohlaví, kteří po ukončení vztahu partnerkou vykazují tyto projevy:

- Prožívají intenzivní pocity nenávisti a potřeby destrukce či sebedestrukce.
- V dlouhodobém horizontu (výjimečně celoživotně) nedokážou přijmout své citové zranění a soustavně se jím zabývají.
- Jako způsob zpracování traumatu používají systematickou a promyšlenou agresi proti původci.
- Agrese směřuje nejen proti bývalé partnerce, ale i oproti osobám jí blízkým.
- Agresivní tendence proti bývalé partnerce mají obsedantně kompulsivní charakter (musí je nutkavě opakovat), projevují se ve skrytu a beze svědků.
- V emočně vypjatých situacích mohou ztratit vědomou kontrolu nad agresivními impulzy, směřujícími k obnovení vlastního pocitu moci a ovládnutí.
- Intenzitu útoků na psychickou integritu bývalé partnerky motivují i silní pocity žárlivosti a závisti.
- Stavějí se do role oběti a vzbuzují veřejný soucit a mediální pozornost.

- Falešně se zaštiťují právy svých dětí, které chápou jako svou součást a vlastnictví.

Podobný popis plně odpovídá jak obrazu muže, který se nedokázal vyrovnat se ztrátou své bývalé partnerky, a proto jí zavrhl, tak samozřejmě i obrazu ženy, která se obdobně nevyrovnala se ztrátou bývalého partnera a zavrhuje jej. V obou případech jde o vytvoření osobnostní struktury, která svými projevy ovlivňuje situace a styl percepce druhého rodiče dětmi. Typické jsou pak v dané souvislosti útoky na znalce, sociální pracovníce, když se vyjádří jinak, než si odmítající přeje a představuje (Novák, Průchová, 2005, s. 78).

Pokud programující rodič jakoukoliv dohodu odmítá, je sebelepší poradenský projekt marný (Novák, Průchová, 2005, s. 78-79).

V některých případech rodiče programujícího jedince pochopí, oč se jedná a oč v životě jejich dospělého dítěte a vnoučete běží. Uvědomí si, že odcizený zeť či snacha si nezaslouží nadávky, posměch ani zapuzení, avšak zpravidla nezasáhnou, protože se bojí, že by je odmítlo jejich vlastní dospělé zapuzující dítě. Manipulátoři navíc nutí zúčastněné dospělé, aby se rozhodli, na čí stranu se přidají. Kdo není s nimi je vnímán jako nepřítel a pohotově je odsouzen jako přítel zavrženého rodiče a je zavržen spolu s ním (Gardner, 2010, str. 294).

2.3 Techniky programování dítěte

Dítě, které je v péči programujícího rodiče, se identifikuje s rodičem, který druhého z rodičů zavrhl, má tedy připravenou půdu zavrhnout také (Novák, Průchová, 2005, s. 79).

Programující rodič se jen zřídka kdy stydí mluvit o zneužívání a týrání, které děti musely údajně prožít v rukou zavrženého rodiče. Děti tak brzy vycítí, že jakákoli kritika na adresu zavrženého rodiče jim získá značnou pozornost: programující rodič je okamžitě začne velmi pozorně poslouchat, a dokonce zapisuje nebo nahrává každé slovo dítěte, aby záznam použil jako „důkaz“ toho špatného, čemu byly děti údajně vystaveny. Za těchto okolností se děti snadno stanou jistým, aktivním a trvalým dodavatelem kritiky nejrůznějšího druhu namířené na zavrženého rodiče (Gardner, 2010, s. 288).

Narušený úsudek může vyústit v ochotu uvěřit i těm nejnepravděpodobnějším, nejbizarnějším scénářům, dokonce může přispět i k rozvoji bludů. Tento aspekt hysterie umožňuje rodiči, vymývajícimu mozky ostatním, přijímat i ta nejabsurdnější a zcela nesmyslná tvrzení dětí jako věrohodná. Dojde-li na křivé obvinění ze sexuálního zneužívání, absurdita nařčení dosahuje nezřídka psychotických rozměrů. Takovýmto absurdním tvrzením může jedinec uvěřit pouze ve stavu silně narušeného úsudku (Gardner, 2010, s. 289).

2.4 Diagnostika syndromu zavržení rodiče

Bakalář (2006, s. 47-48) vychází z 8 příznaků (diagnostických kritérií) společných pro syndrom zavrženého rodiče (dále jen SZR), které popsal Gardner:

1. Nenávistná kampaň za degradaci rodiče – dítě projevuje silnou nenávist k rodiči a na cílený dotaz spustí výčet záporných charakteristik, zlých činů, špatného chování. Pozitivní emoce jsou vytěsněny.
2. Slabé, banální, neodůvodněné či absurdní zdůvodňování této nenávisti a odporu k zavrženému rodiči či nechuti k setkání s ním.
3. Nepřítomnost ambivalence (černobílé hodnocení rodičů) – normální dítě většinou hovoří o kladných i záporných povahových vlastnostech otce i matky, kdežto „odcizené“ dítě programujícího rodiče nekriticky přijímá a zavrženého pouze kritizuje.
4. Fenomén nezávislého názoru („vyhlášení nezávislosti“) – děti postižené SZR často uvádějí, že nechutí stýkat se s druhým rodičem je jejich vlastní. Vsugerované nepravdy pak samostatně rozvíjejí. Programující rodič to rád zdůrazňuje před těmi, kdo rozhodují o styku s dítětem.
5. Reflexivní podpora programujícího rodiče v rodičovském konfliktu – při diagnostických či terapeutických sezeních dítě postižené SZR souhlasí reflexivně automaticky a bez zaváhání se vším, co programující rodič tvrdí. Nečeká na protiargument rodiče zavrženého nebo jej zcela ignoruje, nevidí, neslyší. Dětská kritika vůči zavrženému rodiči bývá dokonce silnější a emotivnější než kritika programujícího rodiče.
6. Nepřítomnost pocitu viny – děti postižené SZR nezakoušejí žádný pocit viny, že zavržený rodič je postižen, že trpí, ignorují jeho city. Např. za jeho dary nejsou vděčné, jeho výdaje pocítují jako spravedlivý trest, za křivé obvinění nepocítují vinu.

7. Vypůjčené scénáře (papouškování) signalizují vysokou pravděpodobnost SZR – z kontextu dětských obviňování zavrženého rodiče a z jejich obsahu je patrné, že byly sdělovány programujícím rodičem, dítě je vyslechlo a reprodukuje. Dětská výpověď pak obsahuje výrazy a obraty, které děti daného věku ještě nepoužívají. Mnohá dětská obvinění jsou identická s obviňováním programujícího rodiče.
8. Rozšíření nepřátelství na členy původní rodiny zavrženého rodiče způsobuje bolest zejména prarodičům dětí, kteří svá vnoučata milují.

Podle Bakaláře (2006, s. 47-48) diagnózu podporují nálezy těchto typů chování a vztahů:

- Komplikace v době styku se zavrženým rodičem.
- Antagonistické chování vůči zavrženému rodiči během styku (pokud se vůbec uskutečňuje)
- Citová vazba k programujícímu rodiči: čím patologičtější fixace na programujícího rodiče, tím závažnější je syndrom zavržení druhého rodiče
- Citová vazba k zavrženému rodiči byla dobrá před jeho zavržením a negativní poté

Bakalář (2006, s. 48) uvádí intenzitu uvedených symptomů podle Gardnera a rozlišuje syndrom zavrženého rodiče (dále jen SZR) na mírný, středně těžký nebo těžký. Kromě mírné formy bývají obvykle přítomny (téměř) všechny symptomy, proto není těžké syndrom rozpoznat.

Problémem při diagnostice bývá, že programující rodič dítě přivádí s jinou „poruchou“, např. jako „týrané“ či „sexuálně zneužívané“ druhým rodičem (Bakalář, 2006, s. 48).

Podle Nováka (2008, s. 63) snaha vymezit termín pro lékaře vychází z definice Gardnera jako „porucha, při níž jsou děti nutkavě zaujaty devalvací či kritikou rodiče“. Fikce, že jeden rodič je „hodný“ a druhý „zlý“ vzniká dle Gardnera tím, že – zjednodušené řečeno – jeden rodič negativně programuje dítě proti druhému rodiči. Dojde k jevu zvanému „psychologický únos“. Po něm dítě o druhého rodiče v lepším případě nemá zájem, v horším jej pak nenávidí.

Programování, někdy lze dokonce hovořit i o vymývání mozku, je v dané situaci poměrně jednoduché. Platí totiž dva základní postuláty. První – dítě rodiči, s nímž žije a na němž je závislé, bezvýhradně věří. Druhý – znalci působení totalitní propagandy zjistili, že stokrát opakovaná lež se stává pravdou (Novák, 2008, s. 63).

Podle odhadu odborníků trpí syndromem zavrženého rodiče ročně v České republice kolem 7000 dětí. Jde tedy o záležitost velmi častou, a o to více nebezpečnou (Novák, 2008, s. 65).

Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10), v ČR platná od r. 1993, kterou uvádí Bakalář (2006, s. 78), nabízí lékařům různé možnosti, jak SZR oficiálně diagnostikovat:

- **F928 a F938** jsou jiné specifikované poruchy chování a/nebo emocí v dětství,
- **F910** je porucha chování vázaná na vztahy k rodině,
- **Z635** je rozpad rodiny a odcizení,
- **Z61** nabízí diagnózy jako ztráta láskyplného vztahu v dětství aj.,
- **Z62** jmenuje jiné problémy spojené s výchovou,
- **Y071** je syndrom špatného zacházení rodičem.

3 DŮSLEDKY SYNDROMU ZAVRŽENÉHO RODIČE

Tato kapitola se zabývá důsledky syndromu zavrženého rodiče, a to jak důsledky pro dítě, pro zavrženého rodiče, tak i pro prarodiče, další příbuzné a známé.

3.1 Důsledek syndromu pro dítě

Dítě ztratí téměř vše, co s druhým rodičem souvisí. Dítě je programováno k potlačení původně pozitivních emocí k nyní zavrhanému rodiči a dává volný průběh neopodstatněné nenávisti za úplné absence pocitů viny. Rozvíjí se tak značná psychopatologie: u dítěte se zabrzdí a zdeformuje emocionální vývoj, podstatným způsobem se mu naruší sebedůvěra. Vstřípí se mu totiž přesvědčení, že jeho druhý rodič je špatný a závadný, ale ve škole se naučí, že polovina jeho genů je právě od tohoto rodiče. Chlapcům i dívkám je absencí jednoho rodiče odepřen tolik potřebný model k formování sexuální role. Dítěti se deformuje psychosociální vývoj: přebírá konfrontační chování rodiče, je narušen vztah dítěte k autoritám a snížena schopnost sociální diferenciací. Dítě, které milovalo oba rodiče, projde brainwashingem, který je hluboce ovlivní: vytvoří si falešné ego, zdeformované jádro vlastní osobnosti, což je celoživotně poznamenává. Z potíží zřetelných již v dětství je prokazatelně zvýšený výskyt poruch pozornosti a nedostatek sebedůvěry (Bakalář, 2006, s. 49).

Jak z výše uvedeného textu plyne, syndrom zavrženého rodiče je výsledkem manipulace a „mytí mozku“, které dítěti provádí tzv. programující rodič s cílem diskreditovat rodiče druhého. Dítě věří programujícímu rodiči, ztotožňuje se s ním. Mívá pocit, že to, co mu bylo přijímaným rodičem řečeno, je pravda, kterou samo zažilo (Novák, Průchová, 2005, s. 78).

3.2 Důsledek syndromu pro zavrženého rodiče

Zavržení rodiče představují zcela nevinné oběti, pokud se jedná o jakékoli chování, jež by zasluhovalo takový stupeň pomluv a očerňování ze strany dětí se SZR. Jsou to oddaní rodiče, kteří se dopustili nanejvýš několika málo výchovných nedopatření, avšak nikoli tak závažných, aby si „zasloužili“ naprosté odcizení od svých dětí. Tito rodiče jsou oprávněně nazýváni oběťmi syndromu zavrženého rodiče. Jsou oběťmi nejen programujícího rodiče a scénáře očerňování vlastních dětí, ale i řady dalších lidí. Patří k nim právníci programujícího rodiče, považující za svou profesní povinnost podpořit svého klienta, ačkoli si i uvědo-

mují, že nenávisť programujícího rodiče obsahuje prvky bludů. Konec konců, platícího klienta přece nemohou odmítnout jenom proto, že trochu blázní. Další významnou roli zastává skupina blízkých lidí manipulátora, kteří ho podporují a sytí jeho završující tendence (Gardner, 2010, s. 320).

Lež se zde dokonale maskuje za pravdu. Masky bývá věrohodná. Tlak na zavrženého rodiče absolutní, takže i on může udělat chybu, která je pak řádně zveličena. Nevynutitelnost nebo pomalá vynutitelnost soudních rozsudků stav konzervuje.

Nápravu vidí R. Gardner jen a výhradně v odebrání dítěte rodiči, v jehož péči syndrom vznikl a jeho předání na určitou dobu do péče specializovaného zařízení, zaměřeného na odstranění následků této varianty „mytí mozku“. Tam by s dítětem měl navázat kontakt druhý rodič.

Lze se samozřejmě pokusit korigovat postoje rodičů programujících trauma zavržení. Naděje na úspěch je minimální. Zde obvykle nezabírá ani riziko tvrdého právního postihu, natož vysvětlení po dobrém. Podstatné je pomoci zavrženému se v situaci zorientovat, poznat a pochopit její souvislosti a, ať již další vývoj dopadne jakkoliv, nezavrhnout své dítě (Novák, Průchová, 2005, s. 76).

Zavržený rodič se stává skutečnou obětí, jí je nadáváno, je ponižována, očeňována a osočována – mnohdy velmi zákeřným a sadistickým způsobem. Všechna nahromaděná vzteky programujícího rodiče nachází možnost k vybití na rodiči zavrženém. Děti se obvykle dostanou do vleku programujícího rodiče a začnou s ním hrát hru na obětího beránka, jímž je zavržený rodič. Ventilování vzteku nemívá specifický účel, protože se pohotově obnovuje a celý proces začíná nanovo, jakmile k němu programující rodič a manipulované dítě naleznou další vhodnou příležitost (Gardner, 2010, s. 290).

Zavržení rodiče se ocitají v situaci, v níž nemohou vyhrát. Ať uspějí, nebo ne, stejně budou zavržení. Naléhají-li a snaží-li se o styk s dítětem, bývají pohotově nařčeni z „obtěžování“ – nejprve programujícím rodičem a vzápětí dítětem. Stáhnou-li se a nedělají-li nic, protože doufají, že děti přijdou k rozumu, bývají kritizováni za to, že „hodili dítě přes palubu“. Obrátí-li se zavržený rodič na soudní systém, stává se, že děti odmítnou kontakt s ním a tvrdí, že je to kvůli soudu, který rodič zinscenoval. Pokud se zavržený rodič neobrátil na soud, je nucen žít s oprávněným strachem, že ztratí dítě navždy. Rozhodne-li se zavržený rodič pro pasivní přístup, zjistí, že se pouto mezi ním a dítětem oslabuje. Jedná-li naopak rázně, začne se ponižující očeňování ze strany dětí stupňovat. Zavržení rodiče se tak ocita-

jí v trvalé frustraci, protože nevědí, co mají dělat. Dilema navíc prohlubuje pocit bezmoci a vzteku (Gardner, 2010, s. 324).

3.3 Důsledek syndromu na příbuzné a přátele zavrhaného rodiče

Nenávist vůči zavrženému rodiči se zpravidla rozšíří i na jeho příbuzné – bratrance, sestřenic, tety, strýce i prarodiče – ačkoli s nimi dítě předtím mělo blízký vztah. Náhle jsou pojmány stejně negativně jako zavrhaný rodič. Prarodiče zjišťují, že navzdory předchozímu oboustranně láskyplnému vztahu je dítě znenadání a nevysvětlitelně zapuzuje. Dítě však kvůli takovému zapuzení necítí vinu a zavrhuje rodič také ne. Obdrží-li dítě pohlednici s blahopřáním, neodpoví na ni. Odmítá dárky, ani je nerozbalí, případně je zničí (obvykle v přítomnosti programujícího rodiče). Ozvou-li se příbuzní zavrhaného rodiče telefonicky, dítě reaguje zlobou a urážkami, anebo bez vysvětlení zavěsí. Nebo telefon nezvedne vůbec. Tyto reakce nastávají hlavně v přítomnosti programujícího rodiče, nebo je-li na doslech probíhající konverzace a nebo dítě musí zapnout mikrofon při hovoru s nimi. V atmosféře očerňování příbuzných umí dítě opodstatnit nenávist ještě méně. Vztek dětí bývá tak intenzivní, že si neuvědomují, oč se ochuzují. Programující rodič se nezabývá psychickými důsledky dané situace na dítě, neřeší, co se v něm odehraje, když náhle začne odmítat příbuzné, kteří mu před tím byli důležitým zdrojem psychologického zadostiučinění (Gardner, 2010, s. 282).

V takovýchto situacích bývá nesmírně těžko prarodičům, tesknícím nad náhlou ztrátou vnoučat. Předtím byla vnoučata jejich „radost a pýcha“, vnoučata je naplňovala, ale najednou, zcela bez varování, je dítě odkopne jak prašivé psy. Odcizení může přitom běžně trvat roky a výsledkem bývá ztráta vzájemného vztahu, který předtím všechny zúčastněné naplňoval uspokojením. Prarodiče pak konstatují, že mají „zlomené srdce“ (Gardner, 2010, s. 292).

4 TERAPIE A ORGÁN SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Pro rodinně - psychoterapeutickou práci chybějí základní podmínky (náhled a motivace) u programujícího rodiče, proto je nutná podpora příslušných orgánů (odborní sociální péče, soudy). Pokud v některé fázi oba rodiče a dítě přistoupí na rodinnou psychoterapii, měl by ji řídit jeden terapeut (případně dvojice terapeutů, muž a žena), obeznámený s problematikou SZR (Bakalář, 2006, s. 49).

Podle Bakaláře (2006, s. 49) jsou někteří zavržovaní rodiče schopni začít sami u sebe. Doporučujeme jim zvážit motivy bývalého manžela:

- Zda se jedná o motiv pomsty – pak se pokusit odstranit příčiny vzteku partnera.
- Zda má programující rodič nedostatek sebedůvěry – pak ať zavržený rodič posílí jeho sebevědomí.
- Zda je příčinou jeho nejistota – ať se vyhne chování, které by vypadalo jako boj o dítě.
- Zda se jedná o neustávající nenávist – obvykle pomůže až nový partner programujícího rodiče (zavrženému rodiči doporučujeme dobrého právníka).
- Zda se jedná o nejasné hranice mezi dítětem a programujícím rodičem – vysvětlujte dítěti, aby se snažilo vytvořit objektivní nezávislý názor.

Právně je třeba jednat co nejdříve poté, co je SZR diagnostikován.

Nejúčinnější terapeutickou možností je omezení vlivu programujícího rodiče, což může učinit pouze soud (Bakalář, 2006, s. 49).

Orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), který byl účastníkem řízení o výkon rodičovské zodpovědnosti, bývá obvykle prvním záchytným bodem, na který se s žádostí o pomoc obrátí rodič, kdy poté, kdy bylo dítě svěřeno do výchovy druhého rodiče, začal mít problémy se s dítětem řádně stýkat. Pracovník OSPOD plní roli prostředníka při uzavření mimosoudní dohody rodičů, ve které je podchycen režim styku s dítětem. V případě, že nepomůže faktická pomoc opatrovníka, pak nezbývá jiná možnost, než se obrátit na soud (Novák, Průchová, 2005, s. 88).

Případová konference

Matoušek a Pazlarová (2010, s. 169-171) uvádí, že případová konference je setkání všech účastníků na jednom místě ve stejný čas. V průběhu konference, jejíž trvání je 90-120 minut, dochází k intenzivnímu kontaktu všech účastníků. Při přímé interakci o výkon rodičovské zodpovědnosti, se na místě tvoří individuální plán pomoci rodině či klientovi. Název „případová konference“ je překladem anglického „case konference“, který se v českém prostředí ujal, přestože běžnému českému vnímání pojmu „konference“ plně neodpovídá. Konferenci zahajuje koordinátor plánování, představí účastníky, příp. se účastníci představí osobně. Často se tak sejdou osoby, které se do té doby neznají vůbec, nebo se alespoň osobně nesetkaly. Jedním z vedlejších efektů případových konferencí je právě toto setkání různých zainteresovaných osob „tváří v tvář“. Výstupem je vytvoření individuálního plánu pomoci rodině. Plán musí být formulován tak, aby byl srozumitelný pro rodinu, musí respektovat její sociokulturní úroveň. Je třeba se vyvarovat používání cizích, nesrozumitelných odborných výrazů. Individuální plán je dokument hlavně pro rodinu, proto musí být pro ni zcela pochopitelný.

Podle Matouška a Pazlarové (2010, s. 171) bude individuální plán úspěšný, pokud:

- Má dítě důvěryhodnou osobu, kterou respektuje, a ta dostane při plánování i při realizaci plánu prominentní úlohu.
- U někoho z rodiny je patrné základní směřování k realistickému řešení problémů.
- Plánování vychází z potřeb rodiny a je k nim za všech okolností citlivé.
- Plán vzniká za aktivní účasti rodiny.
- Plán využívá silné stránky rodiny a staví na nich.
- Plán je reálný, klade na rodinu a další účastníky přiměřené nároky.
- Na vzniku plánu se podílí všichni nebo většina důležitých subjektů pro rodinu a její budoucnost.
- Naplánovaná pomoc či služby jsou skutečně realizovány.
- Plán je flexibilní a průběžně se upravuje podle měnící se situace rodiny.

Děti se SZR, které absolvovaly soudní kolotoč, poznaly na vlastní kůži, že příbuzní zavrženého rodiče rozhodně nejsou tak odporní, jak jim programující rodič namlouval. Tentýž postup se osvědčuje při snaze terapeuta obnovit aspoň nějaký kontakt mezi dítětem se SZR a přáteli a příbuznými zavrženého rodiče. Každý telefonát, každické přání k narozeninám a

každá návštěva blízkých osob, má preventivní význam proti postupnému odmítání mezi dítětem a zavrženým rodičem. Programující rodič si bývá tohoto pravidla vědom, proto dělá maximum, aby v očích dítěte co nejvíc očernil sociální síť zavrženého rodiče (Gardner, 2010, s. 294).

V následující praktické části se budeme věnovat jednotlivým případovým studiím, ve kterých byl diagnostikován syndrom zavrženého rodiče klinickým psychologem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PROJEKT VÝZKUMU

Projekt kvalitativního výzkumu je zaměřen na problematiku syndromu zavrženého rodiče, která dle spisů na OSPODU začíná být palčivým problémem a častějším jevem, než by si veřejnost dokázala představit. Proto je třeba se jí zabývat.

5.1 Vymezení výzkumného problému

V praktické části se budeme zabývat syndromem zavrženého rodiče. Proč syndrom vzniká a způsob jeho vzniku. Co motivuje programujícího rodiče manipulovat dítětem. Jak se zavržený rodič cítí a jakým způsobem reaguje na vznikající situace. Jakým způsobem reaguje dítě na programujícího rodiče a jak na zavrženého rodiče. Jaké mohou být následky vzniku syndromu zavrženého rodiče na ostatní sourozence. Výzkumem se zabýváme, protože v současnosti je to čím dál častější problém, který není hned odhalen a větší veřejností ještě stále nepochopen. A nejsou příliš účinné prostředky k nápravě, když už je syndrom diagnostikován.

5.1.1 Klíčový koncept

Co rozumíme pod pojmem syndrom zavrženého rodiče, nám uvádí v definici americký profesor dětské psychiatrie Richard A. Gardner (2010, s. 27), který se jako první průkopník této problematice věnuje.

„Syndrom zavržení rodiče (SZR) je porucha, která primárně vzniká v kontextu soudních sporů o svěření dítěte do péče. Jejím prvotním projevem je kampaň očerňování namířená proti jednomu rodiči, ačkoli není opodstatněná. Je důsledkem kombinace manipulování dítěte jedním rodičem a vlastního přispění dítěte k demonizování druhého rodiče“ (Gardner, 2010, s. 27).

Z této definice budeme vycházet při výzkumu.

5.2 Design výzkumu

Při našem výzkumu nás především zajímá, proč syndrom zavrženého rodiče vzniká a jak mu lze předejít.

Záměrem výzkumu je zjistit, zda v praxi existují opatření k řešení problému.

5.2.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem práce je zjistit jak syndrom zavrženého rodiče ovlivňuje dítě, jak zavrhovaného rodiče, jak by šlo syndromu předejít. Na základě zjištěných informací zjistit, zda jsou vůbec možnosti řešení na již vzniklý syndrom.

Dílčí cíle jsme specifikovali takto:

1. Zjistit příčiny vzniku syndromu zavrženého rodiče
2. Popsat chování programujícího rodiče
3. Popsat chování odcizeného dítěte
4. Srovnat chování na konkrétních případových studiích v rodinách
5. Doporučit, jak by se dalo syndromu zavrženého rodiče předejít
6. Doporučit opatření vedoucí k nápravě situace v rodině

5.2.2 Výzkumné otázky

Co skutečně motivuje programujícího rodiče očerňovat druhého rodiče v očích dítěte?

Jakým způsobem respektive jaké techniky je programující rodič schopen použít?

Jaký je vývoj reakce zavrženého rodiče na očerňování druhým rodičem vůči dítěti i vůči programujícímu rodiči?

Je rozšířen syndrom i na příbuzné a známé zavrhovaného rodiče?

Lze předejít vzniku syndromu zavrženého rodiče?

Jaké řešení vedou k nápravě syndromu zavrženého rodiče?

5.2.3 Výzkumný soubor

Vybrali jsme záměrným výběrem 3 rodiny, které jednoznačně vykazují známky syndromu zavrženého rodiče (potvrzeno odborníkem, respektive znaleckým posudkem psychologa určeného soudem) a jsou v evidenci Městského úřadu, oddělení sociálně právní ochrany

dětí. Jedná se o město s 30tis. obyvateli. Podle odborné literatury bývá obvykle zavržený otec, proto jsme záměrně vybrali případové studie, kdy je právě zavržena matka.

Tabulka 1 Programující rodič

PŘÍPADOVÁ STUDIE	POHLAVÍ	VĚK	VZDĚLÁNÍ	ZAMĚSTNÁNÍ	POČET DĚTÍ
č. 1	muž	78	maturita	ne (senior)	1
č. 2	muž	42	maturita	ano	2
č. 3	muž	42	vyučen	ano	3

Tabulka 2 Zavržený rodič

PŘÍPADOVÁ STUDIE	POHLAVÍ	VĚK	VZDĚLÁNÍ	ZAMĚSTNÁNÍ	POČET DĚTÍ
č. 1	žena	51	maturita	ano	3
č. 2	žena	37	maturita	ano	2
č. 3	žena	40	maturita	ano	2

5.2.4 Technika sběru dat

Zvolili jsme kvalitativní výzkum a to případové studie.

První fáze výzkumu se zaměřila na studium odborné literatury týkající se syndromu zavrženého rodiče a semináře o kvalitativním výzkumu. Další fáze výzkumu se soustředila na studium záměrně vybraných případových studií na oddělení sociálně-právní ochrany dětí (osobní spisy, znalecké posudky, písemné zprávy, úřední dokumenty, archivované údaje, virtuální data). Vždy po prostudování každé případové studie následovala konzultace s odborníkem, který se spisem pracoval osobně a informanty fyzicky zná.

Poté byly jednotlivé případové studie zpracovány a byly popsány jednotlivě jejich závěry.

5.2.5 Metody analýzy dat

Pro tento výzkum byla zvolena metoda případové studie, kdy jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. Jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům. V osobní případové studii jde o podrobný výzkum určitého aspektu u jedné osoby. Pozornost se věnuje např. minulosti, kontextovým faktorům a postojům, které předcházely určité události. Zkoumají se možné příčiny, determinanty, faktory, procesy a zkušenosti, jež k ní měly vztah (Hendl, 2005, s. 104).

5.2.5.1 Analýza dat případové studie podle Hendla.

„Výzkumník se snaží dát smysl shromážděným údajům z případové studie. Obecně se může přiklonit k dvěma různým způsobům: postupuje více holisticky nebo více analyticky, kódováním. Holistická analýza neusiluje o rozbití nashromážděných dat na jednotlivé části, ale hledá závěry posouzením dat jako celku. Většinou se však přistupuje k analýze pomocí kódování, tedy systematickým prohledáváním dat s cílem nalézt pravidelnosti a klasifikovat jejich jednotlivé části. Na tuto fázi vždy navazuje snaha výsledky této analýzy interpretovat jako celek, aby bylo možné o nich vyprávět určitý příběh“ (Hendl, 2005, s. 226).

6 ANALÝZA DAT, INTERPRETACE DAT A VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO PROJEKTU

V následující kapitole se budeme věnovat případovým studiím tří rodin, u kterých byl diagnostikován syndrom zavrženého rodiče. Na základě analýzy dat, navrhne opatření k nápravě.

6.1 Případová studie rodiny č. 1

Kazuistika klienta

Dítě Henry, české i americké občanství

Věk 14 let

Problémy v pedagogicko-psychologické poradně (dále jen PPP) zjištěna dysgrafie, dyslexie, diagnostikována specifická porucha učení a syndrom ADHD (Attention deficit hyperactivity disorder - porucha s deficitem pozornosti a hyperaktivitou), kouření marihuany

Rodinná anamnéza

Otec vzdělání: starobní důchodce, občan USA i ČR

věk 78 let

stav rozvedený několikrát

Problémy diagnostikována schizofrenie, za mlada pil a kouřil, byl ve vězení za rvačky s policisty a pro urážku a násilí na veřejném činiteli.

Matka vzdělání: střední s maturitou, OSVČ, občan ČR

Věk 51 let

Stav rozvedená

Problémy návštěva psychologa – otec chlapce zmanipuloval i její dvě dospělé děti, pro plačtivost byla odeslána na psychiatrii, kde byl diagnostikován syndrom zavrženého rodiče

Sourozenci vlastní		sourozenci nevlastní (matka)
Počet	0	2
Pohlaví		žena a muž
Věk		26 a 24 let

Osobní anamnéze dítěte

Porod císařským řezem, plně kojen do 10 měsíců, asi v 6ti letech si při pádu rozbil hlavu, muselo být šito. Mateřskou školu začal navštěvovat až v 6ti letech, protože byl stále na cestách. 3x ročně jezdil s otcem do Ameriky. Henrymu diagnostikována v pedagogicko-psychologické poradně dysgrafie, dyslexie, přeřazen do dyslektické třídy základní školy. Míval poznámky, napomenutí, pral se ve škole. Ve čtvrté třídě ZŠ odjel s otcem do Ameriky, kde dokončil čtvrtý ročník, poté se vrátil. V páté třídě se prospěch zhoršil, v šesté třídě se prospěch zhoršil již výrazně, dostal důtku ředitele školy za soustavné neplnění školních povinností a opakovaně nevhodné chování vůči pedagogům. Diagnostikována specifická porucha učení a syndrom ADHD. Ve škole má vypracovaný individuální plán, podle kterého pedagogové pracují. Problémy začaly po návratu z Ameriky.

Současný stav dítěte

Ihned poté, co byl Henry svěřen soudem do péče otce, protože si to Henry přál, odvezl otec Henryho do Ameriky, neznámo kde a neznámo, kdy se vrátí. Vzal ho ze základní školy, kde nic neoznámil. Matka je vyděšená, protože o ničem neví, nesouhlasí, aby její syn v polovině roku opustil základní školu. Otec se rozhodl, že Henry bude s ním žít v Americe. Matka podává na soud podnět, že je jí odepřen styk se synem, zasahuje Úřad pro mezinárodní ochranu dětí v Brně. Nakonec otec sděluje, kde se v Americe nachází, nehodlá se však s Henrym vrátit, podle otce ho má matka přijet navštívit do Ameriky.

Problémy dítěte

Henrymu diagnostikovali v PPP dysgrafii, dyslexii a specifickou poruchu učení a syndrom ADHD. Kvůli otci změnil základní školu a kvůli špatným výsledkům opakoval sedmou třídu. V polovině školního roku sedmé třídy ZŠ, kterou již opakoval, otec odjel s Henrym do Ameriky, že tam budou spolu žít. To vše bez vědomí matky a dle jejího sdělení by ani nesouhlasila. Podle matky je pro Henryho důležité, aby v České republice alespoň dokončil základní vzdělání. Henrymu je to však jedno, tvrdí, že vzdělání nepotřebuje, protože ho otec uživí a Henry ví, že otec má spoustu peněz a bude se s ním mít dobře. Snížený stupeň z chování za kouření marihuany ve vyučování a vědomé porušení školního řádu. Dle psychologického vyšetření Henry vykazuje znaky nezralosti, pocity tlaku z okolí, impulzivita až agresivita, lhostejnost, povrchnost, zaměřenost na materiálně a nejistotu. Podle testu Tří stromů – preference členů rodiny ze strany otce a sourozenců, odsunutí matky mimo okruh svého zájmu. Henry o své matce prohlásil, že ji někdy nenávidí, má někdy chuť jí jednu vrazit, někdy si myslí, že by byl šťastnější, kdyby v jeho rodině nebyla. Podle Henryho si otec myslí, že matka zaviňuje všechny spory.

Analýza případu

Henry žil v rodině až do doby, kdy se matka rozhodla rozvést z důvodu nepřiměřeného chování otce Henryho k ní. Otec si společný dům nechal a matka musela odejít. Její zletilé děti řekly, že jsou v domě zvyklé a že je v něm více místa a zůstaly tak s nevlastním otcem. Nejmladší syn Henry odešel s matkou. Penězi a přepychem si otec získal na svou stranu její zletilé děti a to tak, že odmítaly k matce jezdit, až nakonec na ni byly hrubé a u soudu uváděly lživé informace, že se matka o ně nestarala, pila apod. Henry si začal všimnout, že jeho nevlastní sourozenci žijí s jeho otcem v přepychu, nemusí pracovat, mohou studovat, jezdí do Ameriky. Když přijel Henry k otci, užíval si také tento přepych, nemusel si uklízet pokoj, otec mu koupil, na co si Henry ukázal. Otec požadoval po synovi, aby když přijede k němu, provedl očistný rituál po příchodu od matky, synovi Henrymu sděloval, že by se z matky „poblil“. Otec se vyjadřuje o matce velmi hanlivě ve škole i na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Otec denně navštěvoval syna i ve škole, což již narušovalo režim školy. Otec s matkou po rozvodu nekomunikuje, přes její veškeré snahy i snahy úřadu. Otec odjel s Henrym do Ameriky už třikrát, bez sdělení, jen tak, Henry nepřišel ze školy domů a matka večer zjistila, když ho hledala, že už odletěl s otcem do Ameriky, vždy to řešil Úřad pro mezinárodní ochranu dítěte. Otec i syn měli vypnutý telefon a nekomunikovali. I přes výše uvedené informace, i přes varování orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jeho nesou-

hlasu, přesto soud svěřil Henryho do péče otce. Otec, přestože u soudu slíbil, že Henry dostuduje základní školu, ihned po obdržení doložky právní moci rozsudku o svěřeni do jeho péče, odletěli spolu do Ameriky a jsou tam dosud. Matka syna dosud neviděla.

Návrh intervence

Henrymu stanoven individuální plán ochrany dítěte s cílem zamezit problémovému chování ve škole a s navázáním spolupráce se střediskem výchovné péče z důvodu zamezení kouření marihuany. Plánovaným krokem byl pohovor s kurátorkou pro děti a mládež, následné docházení a spolupráce se střediskem výchovné péče a občasnými testy THC. Rodiče seznámeni s individuálním plánem ochrany, souhlasí a spolupracují.

Matka má domluvené doučování syna ve středisku výchovné péče z důvodu dvou reparaátů, matka chce, aby dokončil základní vzdělání v České republice.

Matka navštěvuje se synem pedagogicko-psychologickou poradnu, kvůli dyslexii a dysgrafii.

Matka absolvovala kurz efektivního rodičovství. Kurz se zabýval zlepšováním rodičovských kompetencí v oblastech komunikace – naslouchání, sdělování, budování kladného vztahu s dítětem a jeho pozitivního sebepojetí, rozlišování motivů negativního chování, individuální přístup k dítěti.

Zpráva o chování a prospěchu ze školy, že vzhledem k diagnostikované specifické poruše učení a syndromu ADHD, má vypracovaný individuální plán, podle kterého s ním pedagogové pracují.

Zpráva Střediska sociální prevence s rodiči uvádí, že chlapec vykazuje rysy dítěte programovaného proti matce, pravděpodobně trpí separační úzkostí, obavou, že jedním z rodičů bude opuštěn, když nebude plnit beze zbytku jeho rady a doporučení.

Ve velmi rozsáhlém znaleckém posudku je mimo jiné uvedeno, že chlapec jeví rysy programovaného dítěte, což může být považováno za týrání. Doporučuje se v něm úpravu styku dítěte s otcem soudní cestou a jejich striktní dodržování. Doporučuje, že vzhledem k neúměrné zátěžové situaci, kdy jeden z rodičů dlouhodobě nespolupracuje na jejich řešení, zvážit umístění dítěte do krizového zařízení, dokud se nepodaří vztahy mezi rodiči stabilizovat, dohodnout elementárně. Je pravděpodobné, že citové problémy bude v budoucnu

řešit konflikty s okolím, agresí a poruchami chování. Existuje nebezpečí aktuálního konfliktu.

Rozsudek soudu v odůvodnění uvádí, že i když nezletilý bude v péči otce, je nutné, aby styk syna s matkou byl pravidelný a otec dbal na to, aby tento se realizoval. Není možné, aby otec nechal volbu styku na synovi.

Při soudním jednání otec sám uznal, že pro řádný vývoj nezletilého je nutný pravidelný styk syna s matkou a proto rodiče uzavřeli dohodu.

Návrh možných řešení terapeutické intervence

Je až s podivem, kolik informací měl soud k dispozici, včetně sociálního šetření, doporučení OSPODu, upozornění matky, že otec už prodal veškerý majetek v České republice, přes vysoký věk otce i diagnostikovanou schizofrenii, i podle znaleckého posudku soudem ustanovené psychologa, přesto soud svěřil Henryho do péče otce.

Matce doporučuji najít si dobrého právníka.

Otázkou zůstává, zda se snažit získat Henryho co nejdříve, za každou cenu, jak uvádí Gardner – nevzdávat se. Nebo vyčkat až do Henryho zletilosti, jak uvádí Bakalář – nejčastější případy v naší justici.

Rodinná terapie nevím, jestli je zde na místě. Otec u soudu slíbil, že matka smí bez problémů navštěvovat syna a ihned po doložení právní moci bez oznámení škole, bez oznámení matce, syna odvezl do zahraničí. Vzhledem k vysokému věku otce se změna v jeho chování dá jen těžko předpokládat. Pokuty od soudu neřeší, protože po finanční stránce je zabezpečen.

Závěr práce

V této případové studii se jedná o těžký typ syndromu zavrženého rodiče. Pokud je dítě odvezeno do zahraničí, nemůže druhý rodič dítě navštěvovat, tak jak by si přál. Zde zbývá jen vyčkat na stanovisko Úřadu pro mezinárodní ochranu dítěte a pak zvolit další postup. Otec však matce sdělil, že syn má i americké občanství a požádá tedy v Americe o „osvojení“. V tomto případě je třeba ještě vzít v potaz zákony jiného státu.

Je však zřejmé, že vzhledem k vysokému věku otce, bude Henry svou matku určitě potřebovat a vztah si k sobě zřejmě najdou. O to víc bude potřebovat její pomoc, pokud nebude mít dokončeno základní vzdělání. Otec má již svůj život prožitý a svou bezohledností nechystá dobrou budoucnost pro svého syna Henryho. Synovi nebudou stačit celý život peníze po otci a bez vzdělání se bude o zaměstnání ucházet s velkými problémy, do dalšího života bude jednoznačně diskriminován a můžeme jen doufat, že svou pozdější existenční situaci zvládne.

6.2 Případová studie rodiny č. 2

Kazuistika klienta

Dítě Petr
Věk 15 let

Chlapec nekomunikuje s matkou, nechce ji navštěvovat ani soudem určený den. Chlapec přišel sám na OSPOD před jednáním soudu a sdělil, že udělá všechno pro to, aby byl jen s otcem a při podpisu své výpovědi se sociální pracovníci, opraví všude namísto „mamka“ na „matka“. Petr je svěřen do výchovy otce.

Rodinná anamnéza

Otec vzdělání: maturita, voják z povolání
Věk 42 let
Stav rozvedený
Problémy cholerik, „věčný stěžovatel“

Matka vzdělání: maturita
Věk 37 let
Stav rozvedená
Problémy žádné

Sourozenci vlastní		sourozenci nevlastní
Počet	1	0
Pohlaví	dívka	
Věk	7 let	

Osobní anamnéza dítěte

Porod bez komplikací, psychomotorický vývoj a řeč adekvátně věku, nástup do školy bez-problémový. Inteligentní chlapec, schopný samostatného uvažování, navštěvuje sportovní školu, má samé jedničky.

Současný stav dítěte

Ve zprávě ze základní školy se uvádí, že jde o velmi svědomitého, inteligentního chlapce, který studuje s vyznamenání. Bohužel se začínají projevovat určité neurotické symptomy (tik očí, mírné zadržávání v řeči apod.), které jsou zřejmě důsledkem neharmonického stavu v rodině a ředitel doufá, že se situace co nejdříve stabilizuje.

Petr při rozhovoru na OSPODU uvádí, že nedokáže pochopit, že chce být u táty a jeho matka bojuje, aby byl s ní. Podle Petra otec „bojuje za pravdu“ a matka „bojuje za lež.“

Problémy dítěte

Po odchodu otce od rodiny se rodiče neustále hádají, otec trvá na tom, že bude mít v péči svého syna Petra. Petr je nešťastný, chce vyhovět oběma rodičům, neví, co má dělat. Chce být u matky, nakonec souhlasí se střídavou péčí. To ale otci nestačí, neustále synovi volá, denně, zvýšil kontrolu, syna odposlouchává. Neustále otec volá policii a fond ohrožených dětí, aby byli přítomni předávání dětí. Policie je u dveří domu takřka každý týden. Sousedé si stěžují. Policie již přivolává kurátorku pro děti a mládež, aby situaci uklidnila. Kurátorka otci sděluje, že mu nejde o dítě, otec křičí, že si na ni bude stěžovat a je agresivní.

Analýza případu

Otec podává návrh na rozvod z důvodu hysterického chování manželky, sděluje, že má novou známost – přítelkyni. Chce děti do své péče s tvrzením, že se o ně lépe postará než manželka a jen v krajním případě by přistoupil na střídavou péči. Manželka se rozvádět nechce. Petr odmítá otcovu přítelkyni a nechápe, proč s ní otec tráví více času než s nimi. Petr si je láskou maminky jistý, má ji rád. Petr má negativní vztah k otcově přítelkyni, považuje ji za viníka současné situace doma, vadí mu i její děti. Přítelkyně otce se na facebooku nevybíravým způsobem vyjadřuje o matce. Otec začíná v 6. třídě základní školy vozit syna Petra na OSPOD, aby syn sdělil, jak moc chce být s otcem a jak je matka „špatná“. Otec neustále dává k soudu návrh na vydání předběžného opatření – svěřeni do výlučné péče otce – svého syna Petra. A to opakovaně. Neustále. Rodiče se fyzicky napadli - přítomna policie. Přestože jsou děti svěřeny do péče matky, otec přestává syna vracet zpět matce se slovy, že syn nechce. Pak už si otec i syn vypínají mobilní telefony a nereagují. Zoufalá matka kontaktuje policii, že neví, kde je její syn. Výzva při výkonu rozhodnutí otci, aby vrátil syna zpět matce. Kvůli otci předvolána matka k projednání přestupku proti občanskému soužití. Otec matku neustále psychicky terorizuje – udáváním na policii, psaním starostovi města, veřejnému ochránci práv, psaním do kanceláře prezidenta republiky, telefonicky volá neustále Fondu ohrožených dětí, stěžoval si už na třetí sociální pracovníci. Otec otce (dědeček Petra) se svým synem nesouhlasí, nevidají se, častěji se vidí se snachou, vnuka a vnučku má velmi rád.

Návrh intervence

OSPOD doporučuje v zájmu rodičů rodinnou mediaci a vhodnou rodinnou terapii.

Pracovnice Fondu ohrožených dětí přítomny předávání dětí matkou, protože otec projevil obavu, že se bude matka bránit.

Otec napsal na OSPOD dopis, že chce změnu sociálního pracovníka z důvodu podjatosti.

OSPOD kontaktoval soudkyni, soudkyně doporučuje uskutečnit případové setkání s rodiči. Soudkyně je připravena v případě oprávněné potřeby vydat na návrh předběžné opatření, kterým by se svěřily nezletilé děti do péče Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Fondu ohrožených dětí.

Ze znaleckého posudku vyplývá, že u Petra znalkyně pozorovala konflikt loajality přiměřený jeho věku k rodiči, který ho víc ovlivňuje, tj. k otci. Petr se snaží s otcem identifikovat

vat. Znalkyně považuje návrh otce, aby byl v jeho péči jako nevhodný, protože Petr má k matce pozitivní vztah, pozitivní vazbu, kterou potřebuje.

Další znalecký posudek však již uvádí, jak se Petr vyjadřuje o své matce – „nenávidí ji, zabil by ji, chtěl, aby odešla z rodiny“. Na návrh otci, zda by mohl syn navštěvovat terapeuta, otec sdělil, že nemá čas. V současnosti anticipuje Petr veškeré jevy v neprospěch matky bez zjevného reálného podkladu. Zavržení jednoho z rodičů není schopen sám řešit ani posoudit negativní důsledky.

Návrh možných řešení terapeutické intervence

Matka situaci vzdala a vzala zpět návrh na úpravu styku se synem. Po roce se situace uklidnila a syn už matce někdy i zavolá. Nenavštěvují se.

Z důvodu urputnosti otce ve svém jednání, mediace není vhodná. Doporučuji matce kontaktovat syna sama, když už sám někdy zavolá.

Doporučuji motivovat matku, aby se svého syna nevzdávala a komunikovala s ním.

Závěr práce

Otec Petra je vyznamenaný vojenský hrdina (současné zahraniční mise) a ve svém přísném režimu a ve své urputnosti v jednání je nekompromisní. Zdá se, že úřady mu ustupují, že je hodnocený jako dobrý člověk, disciplinovaný. Otázkou však zůstává, jaký to bude mít vliv na Petra do budoucna.

6.3 Případová studie rodiny č. 3

Kazuistika klienta

Dítě Aneta

Věk 13 let

Dívka nekomunikuje s matkou, podává na matku trestní oznámení za týrání. Matku však neviděla více než rok, ani s ní není v kontaktu. Potřebuje pravděpodobně psychologické vyšetření – odbornou pomoc.

Rodinná anamnéza

Otec vzdělání: elektrikář
Věk 42 let
Stav znovu ženatý
Problémy alkohol, rozvod s matkou Anety kvůli domácímu násilí, vykázán policií

Matka vzdělání: střední s maturitou – účetní
Věk 40 let
Stav rozvedená
Problémy po napadání otcem dcery navštěvovala psycholožku – intervenční centrum

Sourozenci vlastní

Počet 1
Pohlaví dívka
Věk 10 let

sourozenci nevlastní (otec-druhý sňatek)

Počet 1
Pohlaví dívka
Věk 2 roky

Osobní anamnéze dítěte

Průběh těhotenství i porod bezproblémový, psychomotorický vývoj adekvátně věku, navštěvovala logopeda od čtyř let věku do sedmi let věku, žádné úrazy, žádné závažné nemoci, dívka neměla odklad, měla ve škole vždy samé jedničky, je velmi inteligentní – převyšuje své spolužáky, je velmi talentovaná – postupy do celostátních kol recitátorů a to opakovaně. Dále zpívala s Filharmonií Bohuslava Martinů, vyhrála pěveckou soutěž ve Španělsku.

Současný stav dítěte

Dívka je teenager, působí dojmem suverenity, ale až sklony k přehrávání a herectví. Mluví vulgárně o své biologické matce. Za svou matku považuje v současnosti otce novou ženu. Mluví o ní až patologicky nezdravě, jakoby uznávala nějakou modlu. Dívka byla po rozvodu svěřena matce, spolu měly kamarádský vztah, v současnosti je už více jak rok v péči otce, kterému byla i soudem svěřena. Utekla k němu po hádce s matkou.

Otec jí zakázal navštěvovat zpěv, už nezpívá s Filharmonii, otec ji donutil, aby ve výtvarném oboru v ZUŠ nechodila do třídy se svými vrstevníky, ale s žáky druhé třídy ZŠ, to jí přestalo bavit, proto přestala chodit i do výtvarného oboru. Dívka je talentovaná, chce studovat herectví na konzervatoři.

Otec zakázal matce Anety jakkoliv ji kontaktovat, nesmí ji psát, volat, navštívit ji ani doma ani ve škole. Matka neviděla svou dceru více než rok, když jí navštívila ve škole, Aneta se začala hroutit před spolužáky jako negativní reakci, že vidí svou matku.

Problémy dítěte

Počátek obtíží začal, když dcera utekla od matky k otci. Soudem nebyla určena úprava styku dcery s matkou, když byla svěřena otci. Otec se stará o dceru dostačujícím způsobem, avšak zřejmě možnosti jejího talentu a růstu jsou potlačeny. U biologické matky měla pozornost, matka ji doprovázela na vystoupení a podporovala ji. Otec však již má druhou rodinu a další dítě a do tohoto zajetého stylu rodiny přišla Aneta. Dle slov Anety, utekla od matky, protože už si nerozuměly, protože matka pořád něco chtěla.

Po půl roce u otce je dcera Aneta hospitalizována v nemocnici z důvodu totální dehydratace. Lékař doporučuje psychologické vyšetření. Matka píše dopis na OSPOD, že vůbec neví, že je dcera v nemocnici, že s ní otec nekomunikuje a že ji podvedl, protože jeho druhá žena vystupovala v nemocnici jako matka Anety. Návštěva sociální pracovníce v rodině otce, kde domluvou řeší, že otec musí s matkou komunikovat. Otec však tvrdí, že si rodinu rozvracet nenechá a nekomunikuje s matkou dál. Matka píše dopisy na OSPOD, že už je zoufalá a chce vidět někdy svoji dceru a chce vidět, jak se jí daří.

Dcera Aneta už odmítá chodit ke školní psycholožce, že ji nepotřebuje a taky se stydí před spolužáky, aby ji neviděli a nevěděli, že ke školní psycholožce chodí a že ji potřebuje.

Analýza případu

Dívka je u otce poté, co si ji otec začal tzv. kupovat, když matka požádala o zvýšení výživného. Když byly obě dcery svěřeny matce po rozvodu, nebyla soudem stanovena úprava styku, matka obě dcery kdykoliv k otci pustila. Předpokládala tedy, že otec udělá totéž. Otec však matce zakazuje styk se svou vlastní dcerou. Dcera je zmanipulována otcem. V této kazuistice se jeví veškeré známky syndromu zavrženého rodiče, neboť dívka už nenavštěvuje ani prarodiče z matčiny strany, ani tetu a další příbuzenstvo z matčiny strany. Otec jí zaveze jen na hodinu na návštěvu k prarodičům vždy těsně před jednáním soudu.

Matka tedy požádala soud o úpravu styku, aby dceru viděla. Otec však dceru 3 dny před jednáním soudu zavezl na kriminální policii, aby vypovídala o týrání matkou. Výslech je však zastaven, protože výpověď dcery je nevěrohodná, sociální pracovníce popisuje, že si dcera výslech užívala tzv. herecky. Navíc oznámení na policii je v době, kdy matka neviděla dceru více než rok. Právníci označí oznámení za účelové a otec si tímto přeje, aby matka dceru neviděla vůbec. Nová partnerka otce opakovaně přichází na OSPOD sdělit, aby šla kurátorka k matce domů udělat kontrolu.

Návrh intervence

Intervence byla provedena u školní psycholožky, dívka tam zpočátku docházela a svěřovala se s problémy, poté ale sdělila, že už ji navštěvovat nechce, že bude navštěvovat jinou psycholožku, otec jí 2x zavezl k jiné psycholožce, ale poté otec i dívka usoudili, že už ji nepotřebují.

Sociální pracovníce navštívila třídní učitelku dívky a ta jí sdělila, že je moc šikovná, inteligentní, má samé jedničky, až v sedmé třídě měla na vysvědčení dvě dvojky.

Návrh možných řešení terapeutické intervence:

Doporučuji vyšetření dívky klinickým psychologem, aby se vyloučila možnost, zda dívku netrápí psychická manipulace otcem, případně i otcovy druhé ženy. Sociální pracovníce, která zaujme vyčkávací přístup, dívce příliš nepomůže. Právě naopak - musí být důsledná, sebejistá a musí umět jednat direktivně.

Doporučuji, aby byl upraven styk soudem, aby dívka byla v kontaktu s matkou. Zpočátku asistovaným setkáváním alespoň jedenkrát měsíčně u prarodičů, postupně 1x za 14 dní a za

období půl roku i setkání s matkou. Dívka je otcem již příliš zmanipulována a před jeho zraky nemá odvalu matku akceptovat. Bývá i účinná pokuta za každé nepřivedení dítěte na nařizené setkání se zavrženým rodičem.

Doporučuji určit soudem, aby byl otec povinen sdělovat matce informace o zdravotním stavu dcery, výsledky ve škole a další důležité skutečnosti v životě dcery, a to pod pohrůžkou stanovení pokuty. Terapeut by měl mít konkrétní představu o podpoře soudu, pohrůžka na vyšší úrovni by mohla obsahovat soudem nařizené snížení výživného na dítě, které má odcizovaný rodič platit.

Doporučuji opakovaně poučit otce o kompetenci rodičů, matka se své dcery nevzdává a otec je povinen tuto skutečnost akceptovat. Dále je třeba poučit otce, že tímto přístupem ubližuje své vlastní dceři a ne matce. Otec se pravděpodobně mstí matce za to, že se rozhodla odejít a rozvést ze vztahu s ním. Důležitá je spolupráce jediného terapeuta s celou rodinou.

Doporučuji rodinnou terapii a po jisté fázi, kdy nadejde vhodný čas i případovou konferencí.

Doporučuji matce, aby byla trpělivá a netlačila nijakým způsobem na dceru, přestože je ze situace zoufalá. Doporučuji, aby navštívila psycholožku.

Závěr práce

Závěrem bych chtěla říct, že je to složitá situace. Dívka očividně dramaticky nenávidí matku, navíc je ve věku 13 let, což celou situaci výrazně zhoršuje. Pokud má dívka tzv. diváky, její reakce na matku jsou alarmující. Pokud se potká s matkou samotná, pozdraví ji a mile se usmívá. Je těžké určit, kdy dívka mluví pravdu a kdy ne.

Pochybení vidím v tom, že až po roce a čtvrt se začalo na celou věc pohlížet jako na syndrom zavrženého rodiče, dívka je už značně zmanipulována.

Další pochybení spatřuji v tom, že matka nepožádala o úpravu styku s dívkou ihned při prvním jednání soudu, kdy byla dívka svěřena do péče otce.

Případová studie není uzavřena a za 2 měsíce bude státní u soudu ohledně úpravy styku s matkou.

6.4 Výsledky výzkumného projektu

Výsledky výzkumu popíšeme v následujících dílčích cílech:

1. Zjistit příčiny vzniku syndromu zavrženého rodiče

V první a třetí případové studii se jedná o pocit vyhraného boje otce po rozvodu nad matkou tím, že získá dítě do své péče a o pocit msty, že žena již s ním nechce být a rozhodla se rozvést. Otec si dokazuje, že on je ten „dobrý“ rodič a dokazuje si pro okolí, že on nezklamal a nechápe, proč s ním matka nechce žít. Velkou roli zde hrají finanční prostředky, otec si dítě „kupuje“ drahými dárky. Ve třetí studii již jen do rozhodnutí soudu, pak tzv. kupování ustalo.

Ve druhé případové studii se rozhodl pro rozvod otec sám, ale s myšlenkou, že bude mít ihned svěřeny do péče obě děti. Že on je ten vyznamenaný hrdina a jedině on je schopen zvládat péči o ně nejlépe.

2. Popsat chování programujícího rodiče

Chování programujícího rodiče naprosto odpovídá odbornému popisu dle Gardnera, v celé jeho šíři, ve všech detailech i postupu od mírného až po těžký SZR. Dle spisů jsem mohla sledovat časovou osu, jak postupně a plíživě otec své dítě manipuluje. Ve všech třech případech se jedná už o těžký typ syndromu zavrženého rodiče. Ani jeden otec nedovolil svému dítěti, aby řekl něco hezkého o své matce, a to tak, že potom už jen stačilo zvednuté obočí, že se to otcí nelíbí.

3. Popsat chování odcizeného dítěte

Ve všech třech případech měly děti láskyplný vztah se svou matku, rozuměli si, měli k sobě blízko, matka jim byla vždy oporou. Děti mluvily na začátku o mamince, kterou mají rádi.

Co se týkalo synů, tak se chtěli identifikovat s otcem a udělat mu radost.

U dívky šlo však o pomstu matce – „nedáváš mi tolik peněz jako otec, tak teď musíš trpět.“ Ovšem po svěření do péče, už otec dceři tolik peněz nedává, dcera je našťvaná, tak si vylévá zlost na svou matku – křivé obvinění z týrání.

4. Srovnat chování na konkrétních případových studiích v rodinách

Ve všech třech případových studiích začala nejvýraznější manipulace otce v 6. třídě základní školy dítěte. V 7. třídě základní školy děti jdou sdělit OSPODU, že chtějí žít u otce a jsou svěřeny otci do péče. Dle spisů vyplývá, že v teenagerovském věku jsou děti nejvíce ovlivnitelné a manipulovatelné. Dříve byly s matkou a neustálými poznámkami otce v neprospěch matky, se až tak nezabývali. Možnost finančního zisku ze strany dítěte je tu znát, jakoby začínají uvažovat „prospěchářsky“ a nevidí do budoucnosti. Děti se tváří jako kdyby budoucnost neexistovala „žiji tady a teď a ostatní neřeším“.

Ve všech třech případech také všichni otcové, jakmile mají svěřeno dítě do péče, přestávají zvedat telefon matce, nekomunikují. Ihned na to, přestává zvedat telefon matce ve všech případech i dítě. Absence pocitu viny vůči chování k matce chybí u všech dětí. Jsou k matce vulgární, jsou cynické, fabulují a spolužáci už nechtějí poslouchat vulgarismy, které jim sdělují o své matce. A protože to jejich vrstevníky již nebaví neustále poslouchat, má dítě méně kamarádů a začíná se uzavírat do sebe.

5. Doporučit, jak by se dalo syndromu zavrženého rodiče předejít

Předejít se asi úplně SZR nedá, pokud emoce vítězí nad zdravým rozumem, ale poučením rodičů, co vše může po rozvodu nastat, by bylo velkým přínosem.

Doporučujeme, aby rodiče byli poučeni ihned v době rozvodu, jaké psychické problémy může manipulace dítěti způsobit.

Doporučujeme důrazně rodiče poučit, že na dítě mají právo oba rodiče, že mohou hrozit i sankce, pokud tak nečiní a nebudou si děti předávat. Zjistili jsme, že to někteří rodiče neví.

Doporučujeme ihned komunikovat s rodinou – otec, matka, děti. Zvolit rodinnou terapii, jednoho terapeuta pro celou rodinu.

Doporučujeme co nejdříve uskutečnit případovou konferenci, kde se setká širší rodina k prodiskutování dalšího vývoje a péče ve prospěch dětí. Na rodiče i prarodiče má vliv autorita a pokud slíbí, že se pokusí dohodnout, budou k problémům přistupovat lépe.

Doporučujeme mediaci, a to co nejdříve, dokud je možná, čím později, tím je hůře uskutečnitelná.

Doporučujeme poučit nové partnery otce a matky, aby se příliš neangažovali do celé situace, protože mají jen náhled z jedné strany a netuší přesně, proč k rozvodu došlo, jaký byl jeho vývoj atd. a v mnohých případech můžou situace jen zhoršit (viz – druhá a třetí případová studie).

6. Doporučit opatření vedoucí k nápravě situace v rodině

Protože ani jeden otec k dítěti matku nepustí, je třeba řešit situaci přes instituce. Největší vliv na řešení má OSPOD a soud, který může situaci změnit.

Doporučujeme motivovat zavržené matky, aby se nevzdávaly. Ze spisů je vidět klesající tendence zájmu z důvodu bezmoci.

Doporučujeme spolupráci s jinými organizacemi, které by měly na děti pozitivní vliv. SAS – sociálně aktivizační služba, v jisté fázi, kdy nadejde vhodný čas i případová konference. To dokáží posoudit odborníci, např. začít asistovaným setkáváním.

Doporučujeme psychologa pro děti – respektive důrazně doporučit otci, že by měl dítě připravit na setkání s matkou a doporučit mu k tomu terapeuta pro dítě.

Doporučujeme vhodnou rodinnou terapii.

Doporučujeme využít v praxi soudní sankce za neplnění povinností – předávání dítěte druhému rodiči.

Doporučujeme sdělit otci, že pokud nebude předávat dítě matce, je to důvodem pro změnu výchovného prostředí dítěte.

7 NÁVRHY PRO PRAXI

Navrhuji, na základě provedeného výzkumu, tyto opatření.

Proškolení sociálních pracovníků orgánu sociálně právní ochrany dětí, odborníky – klinickými psychology, **o povědomí syndromu zavrženého rodiče.** Jak jej nejrychleji rozpoznat a jak jednat co nejúčinněji. Jak vést rozhovor s odcizeným dítětem a jak mu pomoci **terapeuticky.** Je to právě sociální pracovník, který je s rodinou v kontaktu a jako první může syndrom rozpoznat. Aby se předcházelo, byť nevědomě, k podpoře programujícího rodiče.

Proškolení soudců o problematice syndromu zavrženého rodiče klinickými psychology. Aby v praxi nedocházelo, jako ve třetí případové studii, že soudkyně sdělí, že „dítě nepodrobíme psychologickému vyšetření na manipulaci, že ho nebudeme trápit.“ Výsledkem pak bylo díky soudnímu rozhodnutí, že matka již dceru nevidí vůbec. Takže soudkyně vývoj syndromu zavrženého rodiče podpořila. Ukázala tak programujícímu rodiči, že ve své manipulaci jedná správně.

Spolupráce mezi jednotlivými odborníky a institucemi je pro včasnou diagnózu a terapii naprosto klíčová. Tady hraje důležitou úlohu i škola a školní psycholog, který může dítěti pomoci se lépe zorientovat v nové situaci. V situaci, kdy dítě začne postrádat přítomnost zavrženého rodiče. Ve třetí případové studii, třídní učitelka i školní psychologka výrazně pomohly dívce, aby se alespoň cítila psychicky lépe, když se jim dívka svěřila se svými pocity.

Uskutečňování případových konferencí, kdy se podle Matouška a Pazlarové (2010, s. 169) jedná o setkání všech účastníků na jednom místě ve stejný čas. Dochází k intenzivnímu kontaktu všech účastníků. Při přímé interakci o výkon rodičovské zodpovědnosti, se na místě tvoří **individuální plán** pomoci rodině či klientovi. Plán musí být formulován tak, aby byl srozumitelný pro rodinu.

Předejít syndromu zavrženého rodiče by se jistě dalo ještě v počátku, kdy se jedná podle Gardnera (2010, s. 414) o mírný stupeň syndromu zavrženého rodiče, a to **mediací**. Mediátor se snaží při komunikaci, aby strany našly smírlivé řešení. Proto je tak důležité včasné syndrom diagnostikovat.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali syndromem zavrženého rodiče, jeho vznikem, příčinami vzniku. Co motivuje rodiče, který má dítě v péči, aby dítě programoval vůči druhému rodiči. Jaký je důsledek tohoto programování na dítě, jaký na zavrženého rodiče a na příbuzné přátelé.

Při přípravě jsme se setkali s nedostatkem odborné literatury a malém povědomí u veřejnosti. Průkopníkem je americký profesor dětské psychiatrie na Columbijské univerzitě Richard A. Gardner, který jako první zpracoval a popsal syndrom zavrženého rodiče, prováděl výzkum a na svých kazuistikách uvedl různé formy průběhu a fází syndromu, včetně jejich intervence. Popisuje také vznik a příčiny vzniku, motivaci programujícího rodiče, a to v americkém prostředí.

A protože má tento fenomén vzrůstající tendenci i v prostředí České republiky, je třeba se problematikou syndromu zavrženého rodiče zabývat. Zejména proto, že syndrom má pomalý plíživý vznik a zpočátku nic nenasvědčuje, že by mohl vzniknout. Sociální pracovnice oddělení OSPOD mnohdy nevěří, že syndrom vzniká, i když si zavržený rodič stěžuje, že dítě už dlouhodobě neviděl. A než se syndrom diagnostikuje, je zpravidla dítě již tak naprogramované a zmanipulované a veškeré vazby zpřetrhané, že to má dalekosáhlé následky pro celou rodinu zavrženého rodiče, ale hlavně pro dítě samotné. Když si k tomu ještě přidáme lhůtu pro zahájení soudního řízení v naší justici, je dítě již natolik odcizeno, že o styk se zavrženým rodičem už nestojí. Soudce pak jen sdělí zavrženému rodiči, že respektuje rozhodnutí dítěte se s rodičem nevidat a vše je dokonáno.

Výzkum nás obohatil v poznání, že syndrom zavrženého rodiče, pokud se včas s terapií nezačne, má jen a jen vzrůstající tendence. Jakoby si programující rodič zkouší dovolit víc a víc. Ve studiu tří případových studií, kde každá byla spisem o 400 stranách a každou jsme se dopodrobna zabývali, jsme zjistili, že syndrom přecházel pomalu a postupně od mírného přes střední, až nakonec přešel v těžký syndrom zavrženého rodiče. Dítě se již se zavrženým rodičem nestýkalo a dokonce fabulovalo na policii a na OSPODU a křivě obviňovalo zavrženého rodiče. Zavržený rodič tak cítil už jen bezmoc a bolest, kterou mu jeho vlastní dítě způsobilo. Všechny děti ze tří případových studií necítily pocit viny, ani při fabulaci, ani jindy.

V našem výzkumu jsme našli odpovědi na naše výzkumné otázky a dosáhli tak stanovených cílů.

Danou problematikou je nutné se zabývat už jen proto, že má vzrůstající tendence. Je zapotřebí dát do budoucna programujícím rodičům najevo, že především a hlavně ubližují svému vlastnímu dítěti. Ale také, že můžou hrozit i nějaké sankce, pokud dítě odmítají předat druhému rodiči. Proto je nutné, aby veřejnost o současném problému měla povědomí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKALÁŘ, E. a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2006, 124 s. ISBN: 8024610892.
- [2] ELLIOTT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesnázích: prevence, příčiny, terapie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 206 s. ISBN 8024701820.
- [3] GARDNER, Richard A. *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010, 428 s. ISBN 978-80-7387-365-3.
- [4] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- [5] KRATOCHVÍL, S., *Manželská a párová terapie*, Praha: Portál, 2009, 279 s., ISBN 978-80-7367-646-9.
- [6] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: [Galén], 1994, 214 s. ISBN 80-85824-06-x.
- [7] MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, 1. vyd., Praha: Portál, 2003, 287 s., ISBN 80-7178-549-0.
- [8] MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, 1.vyd., Praha: Portál, 2010, 183 s., ISBN 978-80-7367-739-8.
- [9] NOVÁK, Tomáš. *Vztah otce a syna: otec očima dítěte, muž jako otec, Oidipovský mýtus, syndrom zavrženého rodiče, vytvoření harmonického vztahu, důvody jednání*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2008. ISBN: 978-80-247-2079-1.
- [10] NOVÁK, T. – PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2005, 144 s. ISBN: 9788024714493.
- [11] SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2007, 219 s. ISBN: 8071785598.
- [12] ŠPAŇHELOVÁ, I. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada, 2010, 179s. ISBN: 9788024731810.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD	Attention deficit hyperactivity disorder - porucha s deficitem pozornosti a hyperaktivitou
F	Nemoci duševní a poruchy chování
ČR	Česká republika
MKN	Mezinárodní klasifikace nemocí
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
SZR	Syndrom zavrženého rodiče
THC	Tetrahydrocannabinol – psychoaktivní látka nacházející se především v konopí
USA	Spojené státy americké
Y	Zevní příčiny nemocí a úmrtí
Z	Faktory ovlivňující zdravotní stav
ZŠ	Základní škola
ZUŠ	Základní umělecká škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Programující rodič

Tabulka 2 Zavržený rodič

SEZNAM PŘÍLOH

[P1] Poučení o mlčenlivosti

PŘÍLOHA P I: POUČENÍ O MLČENLIVOSTI

Poučení o mlčenlivosti

Pani Ivana Zmrzliková, nar. 17.01.1975, bytem Osvoboditelů 66/3 Kroměříž, která na MěÚ Kroměříž, odboru školství a sociální péče, úseku sociálně právní ochrany dětí vykonává v době od října 2014 do dubna 2015 povinnou práci v rámci studia na UTB Zlín, byla v souladu s ustanovením § 57 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, poučena o povinnosti zachovávat mlčenlivost.

§ 57 odst. 1:

Zaměstnanci v orgánech sociálně-právní ochrany, zaměstnanci kraje zařazení do krajského úřadu, zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu, zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci zařízení sociálně-právní ochrany jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, se kterými se při provádění sociálně-právní ochrany nebo v přímé souvislosti s tím seznámili, pokud se v tomto zákoně nestanoví jinak. Zaměstnanci v orgánech sociálně-právní ochrany, zaměstnanci kraje zařazení do krajského úřadu, zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu jsou povinni zachovávat mlčenlivost o osobě, která upozornila orgán sociálně-právní ochrany na skutečnosti uvedené v § 7, jsou povinni zachovávat mlčenlivost o místě pobytu rodiče, který se stal něžní domácího násilí v rodině s dítětem, a jsou rovněž povinni zachovávat mlčenlivost o údajích o osobách, jímž bylo dítě svěřeno do péče před osvojením, jakož i o místě pobytu takového dítěte. Zaměstnanci uvedení ve větě první jsou povinni zachovávat mlčenlivost podle věty první a druhé i po skončení pracovně-právního vztahu. Povinnosti zachovávat mlčenlivost mohou být zaměstnanci uvedení ve větě první zproštěni pouze tím, v jehož zájmu tuto povinnost mají, a to písemně s uvedením rozsahu a účelu.

§ 57 odst. 2:

Povinnost stanovená v odstavci 1 platí obdobně i pro pověřené osoby a jiné fyzické osoby, které se při spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany a zařízeními sociálně-právní ochrany seznámily s údaji, o nichž jsou zaměstnanci uvedení v odstavci 1 povinni zachovávat mlčenlivost.

§ 7 odst. 1:

Každý je oprávněn upozornit na závažné chování dětí jejich rodiče.

§ 7 odst. 2:

Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, na skutečnost, že rodiče nemohou plnit povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti nebo na skutečnosti uvedené v § 6 písm. b) až h), tím není dotčena povinnost vyplývající ze zvláštního právního předpisu.

§ 6:

Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti:

§ 6 písm. b):

Které byly svěřeny do výchovy jiné osobě odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti vyplývající ze svěřeni dítěte do její výchovy.

§ 6 písm. c):

Které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, ožívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitucí, spáchaly trestný čin neb, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně pátrají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití,

§ 6 písm. d):

Které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte.

§ 6 písm. e):

Na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřeni ze spáchání takového činu,

§ 6 písm. f)

Které jsou na základě žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců,

§ 6 písm. g):

Které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami,

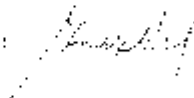
§ 6 písm. h):

Které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami poživajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu,

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou a nebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

V Kroměříži dne: 15. 10. 2024

Ivana Zmrzliková:

Bc. Marie Sumcová:

MĚSTSKÝ ÚŘAD
KROMĚŘÍŽ
ul. Boršácká 126, 762 01 Kroměříž
100